

บทที่ 2

แนวคิดความเป็นแม่ในมุมมองสตรีนิยม และในสังคมลาว

2.1 สตรีนิยมกับแนวคิดความเป็นแม่ (Motherhood)

ประเด็นเรื่องแม่ หรือความเป็นแม่ ได้กลายมาเป็นประเด็นใหญ่เรื่องหนึ่ง ต่อการตั้งข้อสังเกต การวิพากษ์วิจารณ์ การตั้งข้อถกเถียงโต้แย้งในวงนักวิชาการสตรีนิยม ด้วยการตั้งคำถามต่อความเป็นแม่ในหลากหลายความคิด หลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการให้คำนิยาม (Definition) ของความเป็นแม่ หรือการให้คุณค่า (Value) ของความเป็นแม่ (Humm, 1995: 179) จากข้อถกเถียงดังกล่าวมีนักสตรีนิยมหลายท่านได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเป็นแม่ ในหลายมุมมองที่แตกต่างกันเช่น Shulamith Firestone และ Simone de Beauvoir นักสตรีนิยมที่บางคนจัดอยู่ในสายสตรีนิยมแนวรากเหง้า (Radical Feminism) ต่างก็ให้ข้อคิดเห็นที่คล้ายๆ กันว่า ผู้หญิงถูกกดขี่เพราะความเป็นหญิง ความเป็นเพศหญิงทำให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่ หรือถ้าจะพูดตามการเสนอของ Simone de Beauvoir เรื่องการประกอบสร้างความเป็นเพศ ที่บอกว่า “ฉันไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิงแต่ถูกทำให้เป็นผู้หญิง” หากปรับใช้กับประเด็นเรื่องแม่ที่จะศึกษาในงานนี้ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ว่า “ฉันไม่ได้เกิดมาเป็นแม่แต่ถูกทำให้เป็นแม่” การเป็นแม่ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นรอง การทำหน้าที่ในการดูแลลูกทำให้ผู้หญิงเป็นแรงงานชั้นสอง และถูกกดขี่ ดังนั้นเพื่อที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อปลดปล่อยผู้หญิงออกจากการกดขี่ ควรจะล้มล้างการผลิตซ้ำความเป็นแม่ในแบบที่เป็นอยู่เสีย หรือนำใช้เทคโนโลยีเข้ามาแทน (Tong, 1989: 72-74)

แต่ขณะเดียวกัน นักสตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) ซึ่งเป็นสายที่แยกมาจาก สตรีนิยมสายรากเหง้า ได้เสนอมุมมองความเป็นแม่ว่า ความเป็นแม่เป็นลักษณะพื้นฐานเฉพาะหรือเป็นวัฒนธรรมของผู้หญิงตามธรรมชาติ การที่ผู้หญิงมีมดลูก มีรังไข่ มีความสามารถในการตั้งท้อง สามารถเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมตนเอง จึงเป็นความภูมิใจของผู้หญิง และประสบการณ์ความเป็นแม่เป็นประสบการณ์ที่ผู้ชายเป็นไม่ได้ ในขณะเดียวกันความเป็นแม่เป็นแหล่งแห่งคุณค่าพิเศษอย่างหนึ่งให้แก่ผู้หญิง เพราะผู้หญิงที่เป็นแม่สามารถหาความสุข ไม่ว่าในส่วนตัว และในที่สาธารณะ ในขณะที่ความเป็นชาย หรือความเป็นพ่อนั้นแสดงออกในเรื่องของความก้าวร้าว และการสร้างสงคราม (Gilman อ้างใน Donovan, 1985: 31-63)

นอกจากนี้ Carol Gilligan นักจิตวิทยา และปรัชญาชาวอเมริกัน เธอได้นำเสนอไว้ในหนังสือ In a Difference Voice (1982) ที่นักสตรีนิยมถือว่าเป็นงานในระดับที่เด่นชัด (landmark

book) เลย์ทีเคียว เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ทำให้เกิดชุดของการถกเถียงหลายชุด โดยเฉพาะในแวดวงทฤษฎีสตรีนิยมในทวีปอเมริกาเหนือ สารสำคัญของข้อถกเถียงของเธอคือ เธอเสนอว่า การให้เหตุผลในเชิงจริยธรรม (moral reasoning) ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเกิดขึ้น และเป็นไปในรูปแบบต่างๆ ที่ต่างกันมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้หญิงทั้งหลายห่วงใยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแล และพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก พวกเธอจึงนิยาม จริยธรรมในฐานะความเข้าใจต่อการรับผิดชอบ และความสัมพันธ์ ส่วนผู้ชายนั้นเธอเห็นว่า พวกเขายังถึง หลักจริยธรรมที่ได้รับการนิยามบนฐานของความเป็นธรรมซึ่งนำไปสู่การคิดเรื่องสิทธิต่างๆ และกฎเกณฑ์กติกากฎ (Humm, 1998: 111) หลักจริยธรรมแบบนี้บางคนใช้คำว่า “จริยธรรมของความเป็นธรรม” (ethic of justice) อนึ่ง ข้อเสนอของเธอเสนอให้ทั้งการตอบรับ และการโต้แย้งความเป็นแม่ตามกระแสหลัก แต่บางคนก็เห็นว่า เธอเป็นคนแรกๆ ของนักสตรีนิยมแนวความแตกต่าง ส่วนในประเด็นเรื่อง “ความเป็นแม่” นั้นนักสตรีนิยมบางสายใช้ข้อเสนอของเธอบางส่วน ในการใช้เป็นฐานสนับสนุนว่า “ผู้หญิงเหมาะที่จะเป็นแม่”

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมของผู้หญิงต่อการเป็นแม่ และความประทับใจในเรื่องความเป็นแม่นั้นมีกับผู้หญิงทั่วไป แม้แต่นักสตรีนิยมบางคนก็ยังมีคามพึงพอใจกับความเป็นแม่ของตนเอง ดังที่ Marry Gordon เขียนใน The New York Times book review (1985) ว่า

“มีนักทฤษฎีสตรีนิยมท่านหนึ่งพูดกับฉันว่าเธอมีความภูมิใจกับลูกคนใหม่ของเธอมากกว่าหนังสือทั้งหมดที่เธอเขียนออกมา” “A Feminist theorist tells me she is more proud of her new baby than of all her books” (Marry Gordon อ้างใน Ann Snitow, 1992: 41)

ต่อประเด็นความพึงพอใจกับความเป็นแม่ หรือวัฒนธรรมความเป็นแม่ของผู้หญิง และความเป็นแม่เกิดจากลักษณะพื้นฐานทางชีวภาพของผู้หญิงนี้ ได้มีนักสตรีนิยมที่ชื่อ Ann Oakley อ้างใน Rosemarie Tong ได้แย้งกลับไปว่า ความเป็นแม่ไม่ใช่เป็นวัฒนธรรมที่ผูกมากับผู้หญิงโดยกำเนิด หรือตามธรรมชาติ แต่มันคือมายาคติอย่างหนึ่งที่ยังหาคำตอบไม่ได้ (Mommy Myth) ซึ่งมายาคติเหล่านี้ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อสามอย่าง และมันทำให้ผู้หญิงติดอยู่กับความเป็นแม่เพราะเพศ (ทางชีววิทยา/เพศสรีระ) ของเธอ ซึ่งมายาคติหรือความเชื่อที่ไม่ใช่ความจริงที่ว่านี้คือ

1. ผู้หญิงทุกคนจำเป็นต้องเป็นแม่ “all women need to be mothers” หมายความว่าผู้หญิงทุกคนต้องการเป็นแม่
2. แม่ทุกคนจำเป็นต้องมีลูกๆ ของพวกเธอ “all mothers need their children” หมายความว่า แม่ทุกคนต้องการลูก

3. เด็กๆ ทุกคนจำเป็นต้องมีแม่ของพวกเขา “all children need their mothers” หมายความว่าลูกทุกคนต้องการแม่

มายาคติทั้งสามข้อนี้ Ann Oakley ได้เสนอต่อไปว่าในกรณีที่หนึ่งเด็กผู้หญิงถูกขัดเกลา (socialized) และ หรือประกอบสร้างมาด้วยสังคมที่รายรอบตัวเธอ ไม่ว่าจะจากครอบครัว โรงเรียน และสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น ที่ให้เด็กหญิงเล่นกับตุ๊กตาเท่ากับเป็นการเตรียมพร้อมเรื่องความเป็นแม่ ซึ่งถ้าเด็กหญิงไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างนั้น อาจมีเด็กหญิงบางคนเมื่อโตขึ้นอาจจะไม่ต้องการหรือต้องการเป็นแม่ก็ได้ มายาคติที่สองมองว่าแม่ทุกคนจำเป็นต้องมีลูกๆ ของพวกเธอ โดยอ้างว่าผู้หญิงมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่ (Maternal Instinct) ที่อ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ ฉะนั้น ถ้าผู้หญิงไม่มีลูกก็จะทำให้ผู้หญิงผิดหวัง หงุดหงิด ซึ่งประเด็นนี้ Oakley ได้แย้งว่า ความจริงแล้ว สัญชาตญาณของความเป็นแม่ที่ว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นมายาคติ หรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทางวัฒนธรรม (culturally induced) ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ผู้หญิงทุกคนได้เรียนรู้ในการที่จะเลี้ยงลูก ส่วนมายาคติสุดท้ายที่บอกว่าเด็กๆ ทุกคนจำเป็นต้องมีแม่ของพวกเขา นั้น Oakley ได้แย้งว่า แม่ที่ว่ามีนั้น อาจไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทางชีวภาพก็ได้ (Tong, 1989: 84-86) ที่กล่าวมานี้เป็นการเก็บความอย่างกระชับหากต้องการรายละเอียดโปรดอ่าน Tong (เพ็ญอ้าง)

Nancy Chodorow นักสตรีนิยมสายสังคมนวจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) เธอเป็นนักสตรีนิยมที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในวงการนักสตรีนิยม งานของเธอที่รู้จักดีคือ The Reproduction Of Mothering (1978) งานเขียนชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นแม่ได้เริ่มก่อตัวขึ้นจากการพัฒนาทางจิต อารมณ์ และสภาวะความสัมพันธ์ของเด็ก เมื่อยังเป็นเด็ก เด็กหญิงและเด็กชายจะมีความสัมพันธ์กับแม่ในลักษณะที่แตกต่างกัน เมื่อเด็กหญิงและเด็กชายโตขึ้นในระดับหนึ่ง เขาและเธอจะเรียนรู้ พัฒนาจิต และอารมณ์ของตนไปสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งเด็กหญิงจะสัมพันธ์กับแม่ที่เป็นเพศเดียวกับตนเองมากกว่า และยาวนานกว่าเด็กชาย ในขณะที่เด็กชายเมื่อเห็นว่าแม่ไม่ใช่เพศเดียวกับตนจึงตัดความสัมพันธ์ แยกตัวเป็นอิสระไม่เอาตัวเข้าไปยุ่งเกี่ยว เมื่อเด็กหญิงโตขึ้น แม่และลูกสาวที่มีเพศเป็นเพศเดียวกัน ความโน้มเอียงที่ลูกสาวจะพัฒนาจิต และอารมณ์ความรู้สึกของเธอให้เป็นเหมือนแม่มีมากกว่าลูกชาย และผู้เป็นแม่เองต่างก็เป็นผู้ถ่ายทอดและเฝ้าดูประสบการณ์ของลูกสาวด้วยตัวเองอย่างใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าลูกสาวจะพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกให้เหมือนแม่ ดังนั้นความสามารถในการเป็นแม่ของผู้หญิงจึงเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากแม่ และเป็นการพัฒนาประสบการณ์ทางด้านอารมณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมตั้งแต่เด็กจากการที่เด็กหญิงได้รับรู้ ได้เห็น และรับการถ่ายทอดจากแม่โดยตรง (Nancy Chodorow, 1978: 166-169)

นอกจาก Chodorow จะมีผลงานในเรื่องของการผลิตซ้ำเรื่องการเป็นแม่แล้ว ผลงานของเธออีกชิ้นหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกันคือ *Mothering, Male Dominance, and Capitalism* (1979) เรื่องของการเป็นแม่ เธอยืนยันว่า การแบ่งงานกันทำตามเพศเป็นการผลิตที่นำไปสู่ความแตกต่างทางเพศภาวะ และเป็นทั้งการกลับเข้าสู่การผลิตซ้ำด้วยตัวมันเอง การแบ่งงานกันทำตามเพศนี้ได้นำไปสู่การแบ่งแยกงานที่เป็นสองขั้วตรงข้ามระหว่างงานในบ้าน (Private) และนอกบ้าน (Public) ลักษณะการแบ่งงานเช่นนี้ผู้หญิงถูกผลักดันให้ไปอยู่ปริมาตรภายในบ้าน ซึ่งเป็นรากฐานของการกดขี่ผู้หญิง (Chodorow อ้างใน Donovan, 1987: 109) ขณะเดียวกัน Zaretsky ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ระบบทุนนิยมได้แยกพื้นที่ในบ้าน และพื้นที่สาธารณะ พร้อมทั้งแยกปริมาตรของการผลิตทางสังคมจากบ้านงานที่ผู้หญิงทำในบ้าน และการทำหน้าที่ความเป็นแม่เป็นงานที่ไม่มีค่า เพราะว่าพวกเธอทำงานอยู่นอกขอบเขตของการแลกเปลี่ยนที่เป็นเงินตรา และเป็นงานที่ไม่สามารถวัดเป็นมูลค่าของเงิน และเป็นการทำงานเพราะความรัก แม้ว่าจะมีการทักท้วงเอาว่าเป็นงานที่มีค่า แต่คุณค่าที่ว่าเป็นคุณค่าเพียงแค่อู่ภายในการถูกทำให้ไร้ค่า และไร้อำนาจ (Zaretsky อ้างใน Donovan, เพิ่งอ้าง: 84)

สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ Marxist Feminism มองว่าความเป็นแม่ทำให้ผู้หญิงถูกกดขี่ด้วยระบบทุนนิยม และบิดาธิปไตย/ชายเป็นใหญ่ นายทุนผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์การผลิต ผู้หญิงเปรียบเหมือนเครื่องมือในการผลิต และการผลิตซ้ำอย่างหนึ่ง (Mode of Production/Mode of Reproduction) ส่วนลูกคือผลผลิต ผู้หญิงเป็นผู้ผลิตกรรมกรที่เป็นแรงงาน “คน-ลูก” ให้แก่นายทุน และทั้งเป็นผู้ออกแรงงานทำงานบ้านเพื่อให้ “สามี” ผู้เป็นกรรมกร ของนายทุนได้ทำงานให้นายทุนอย่างเต็มที่ แรงงานที่ผู้หญิงทำทั้งสองอย่างนี้ไม่มีค่าตอบแทนไม่ว่าจะเป็นการทำงานบ้าน การดูแลลูก ดูแลสามี ที่เป็นกรรมกรของนายทุนทั้งสอง สิ่งนี้สตรีนิยมมองว่าเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง (exploitation) ไม่ว่าจะเป็นการเอารัดเอาเปรียบทางชนชั้น (class exploitation) หรือการเอารัดเอาเปรียบทางเพศ (gender exploitation) ผู้หญิงต่างก็ถูกกดขี่ นอกจากนี้ความเป็นแม่ยังถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกกดขี่ด้วยระบบชายเป็นใหญ่ ในเรื่องการถือกรรมสิทธิ์ส่วนตัว หรือทรัพย์สินส่วนตัว ลูกเป็นทรัพย์สินที่พ่อสามารถครอบครอง เช่น พ่อครอบครองลูกด้วยการให้ลูกเป็นผู้สืบสกุลต่อจากพ่อ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นระบบนายทุน หรือระบบบิดาธิปไตย/ชายเป็นใหญ่ ต่างก็ทำให้ความเป็นแม่ถูกกดขี่ ทั้งเอาความเป็นแม่ไปผูกติดกับการสนับสนุน และการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าต่าง ๆ มากมายเพื่อสร้างกำไร รวมทั้งการผลิตสินค้าที่อ้างว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้หญิงในการเลี้ยงลูก (Tong, 1989: 47-61)

สตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) มองว่า ปัญหาความเป็นแม่ คือการที่มันถูกสร้างขึ้น และถูกแทรกแซงโดยสังคม ต่อประเด็นนี้ Adrienne Rich ซึ่งเป็นนักสตรีนิยมที่จัดอยู่ในแนวของสตรีนิยมสายรากเหง้า และสตรีนิยมสายหลังทันสมัย (Postmodernist Feminism) เหมอง

ความเป็นแม่ไว้ในหนังสือ *Of Woman Born* ออกเป็นสองแบบด้วยกันคือ ความเป็นแม่ในฐานะที่เป็นหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่มีศักยภาพ หรือมีความเป็นไปได้ของผู้หญิงคนใดก็ตาม กับอำนาจต่างๆ ของเธอในการผลิตซ้ำ (หรือการเจริญพันธุ์) และอำนาจที่มีต่อลูก สอง สถาบันซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นใจว่าศักยภาพ หรือ ความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์นั้น-และรวมทั้งผู้หญิงทุกคน-ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชาย

“first the potential relationship of any woman to her powers of reproduction and to children, second the institution, which aims at insuring that that potential –and all women –shall remain under male control” (Rich อ้างใน Tong, 1989: 87)

สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) นักคิดในสายนี้ส่วนมากเป็นนักเขียนผู้หญิงดำรงชีวิตในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งพวกเธอให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการของภาษา พวกเธอเห็นว่างานเขียนส่วนใหญ่เป็นงานเขียนของผู้ชาย และเขียนในมุมมองของผู้ชายที่ต้องการให้ผู้หญิงเป็น นอกจากนี้สตรีนิยมสายดังกล่าวยังให้ความสนใจกับการสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมที่มองว่า “ความรู้” “ความจริง” คือสิ่งสร้างทางสังคม และความจริงจะไม่มีคุณค่าถ้าปราศจากสังคม เท่ากับว่า “ความเป็นแม่” เป็นสิ่งสร้างทางสังคม และจะไม่มี ความหมายถ้าสังคมไม่ให้คุณค่า ดังนั้นการศึกษาทางสังคมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะรู้ได้ว่าความจริงว่าด้วย “ความเป็นแม่” นั้นถูกสร้างมาอย่างไร อนึ่งสตรีนิยมสายหลังทันสมัยปฏิเสธความเป็นสากลที่มองว่าผู้หญิงเป็นอันหนึ่งอันเดียว หรือปฏิเสธความเป็นแม่นั้นว่าเป็นสากล เป็นประสบการณ์อันเดียวกันทั้งหมด แต่พวกเธอกลับให้ความสำคัญกับความหลากหลายของปัจเจก เช่นความแตกต่างที่ผู้หญิงมีอย่างมากมาย และความแตกต่างที่มีอยู่ในตัวตนของผู้หญิงเอง พร้อมทั้งไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดแบบแยกคู่ตรงข้ามเช่นการแยกความเป็นหญิงความเป็นชายทางด้านเพศภาวะ เพราะเชื่อว่าการแยกข้อตรงข้ามนี้นำไปสู่การปฏิบัติการทางเพศภาวะที่แตกต่างกันในสังคม ด้วยการให้คุณค่าที่ไม่เท่าเทียมกัน (Tong, อ้างแล้ว: 217-231)

นอกจากแนวคิดสตรีนิยมที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีนักสตรีนิยมกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่าสตรีนิยมโลกที่สาม (Third World Feminism) สตรีนิยมโลกที่สามกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงในบรรดาประเทศโลกที่สาม ที่ถูกรอบงำด้วยการล่าอาณานิคมมาก่อน และขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงผิวสี ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า นอกจากนี้สตรีนิยมโลกที่สามยังตั้งคำถามกับ แนวคิดเรื่องประสบการณ์ของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลางที่เหมารวมว่า ผู้หญิงทั่วโลกมีประสบการณ์เหมือนกันหมด และถือทฤษฎีที่มีอยู่นี้เป็นสากล

เช่นเดียวกับแนวความคิดแบบสารัตถนิยม (Essentialist Feminism) ซึ่งเป็นทัศนะที่เชื่อว่า ผู้หญิงมีความเป็นเอกภาพ (Unitary) มีคุณสมบัติสากล (Universal) และไม่ว่าผู้หญิงจะมีชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมแบบใดก็ตาม ผู้หญิงต่างก็มีประสบการณ์เดียวกัน ทั้งนี้เพราะผู้หญิงมีแก่นแท้ตามธรรมชาติ (Natural Essence) (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547: 9) แนวคิดสตรีนิยมแนวนี้นี้มีทัศนะต่อความเป็นแม่ต่างออกไปจากนักสตรีนิยมที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับเรื่องความเป็นแม่ Chandra Talpade Mohanty เป็นนักสตรีนิยมแถวหน้าของกลุ่มสตรีนิยมโลกที่สาม เธอมองประเด็นเรื่องความเป็นแม่ว่า ความเป็นแม่ในสังคมประเภทต่างๆ ไม่มีความสำคัญเท่ากับการให้คุณค่าที่ผูกติดกับการเป็นแม่ของสังคมนั้นๆ ซึ่งความหลากหลาย และความแตกต่างระหว่างการทำหน้าที่ และสถานภาพของแม่เป็นประเด็นสำคัญ เป็นประเด็นที่ต้องพูดถึง และวิเคราะห์ไปตามบริบททางสังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ (สุชาดา ทวีสิทธิ์.บก, 2547: 38-39)

นอกจากนี้สตรีนิยมโลกที่สามยังอธิบายว่าความเป็นแม่ไม่ได้สืบทอดด้วยกันได้แก่ แม่โดยสายเลือด (Bloodmother) คือแม่ที่ให้กำเนิดลูก ประเภทที่สองได้แก่แม่ที่ช่วยเหลือลูก (Othermother) คือแม่ที่ช่วยเหลือลูกของคนอื่นซึ่งในที่นี้พบเห็นมากในระบบเครือญาติของไทย ที่มีสมาชิกผู้หญิงในครอบครัวเช่น ย่า ป้า น้า อาจจะช่วยกันดูแลเด็กๆ ในบ้านด้วย และแม่ประเภทที่สามคือแม่ของชุมชน (Community Othermother) คือแม่ที่เป็นเสมือนศูนย์กลางของชุมชน เป็นแม่ที่คอยให้การสนับสนุน และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แม่ประเภทที่สี่คือแม่แห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Mother) อันได้แก่แม่ที่เป็นผู้นำพาผู้คนในสังคมไปสู่การมีชีวิตอันประเสริฐ และสันติภาพ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งแม่ในทางโลก และแม่ในทางธรรม ตัวอย่างของคุณแม่เทเรซา ผู้เสียสละเพื่อคนยากไร้ และแม่ที่เป็นหญิงธรรมดาสาวอินเดียผู้เป็นเสมือนประทีปในทรงธรรมให้แก่หญิงชายเกือบทั่วโลก (วิลาลินี พิพิชกุล อ้างใน อริยา จินมหันต์, 2548: 27)

ผ่านการทบทวนทฤษฎีสตรีนิยมเกี่ยวกับความเป็นแม่ ซึ่งแต่ละสายต่างก็ให้ความหมายในเรื่องของความเป็นแม่ที่แตกต่างกันออกไป ถึงอย่างไรก็ตามทฤษฎีที่กล่าวมานั้นเพียงเป็นการนำเสนอให้เห็นเรื่องราวความเป็นแม่ในหลากหลายมุมมอง แต่งานศึกษาครั้งนี้จะใช้แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นแม่ในมุมมองของสตรีนิยมสายหลังทันสมัย (Postmodernist Feminism) ในเรื่องของการประกอบสร้างทางสังคมด้วยวาทกรรม หมายความว่าความเป็นแม่ไม่ใช่สิ่งที่มีมาตามธรรมชาติหากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคม ดังนั้นจึงจะใช้แนวความคิดนี้เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเป็นแม่ของผู้ศึกษา ด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมการสร้างความเป็นแม่ในบริบทสังคม และวัฒนธรรมลาว โดยผ่านการเล่าเรื่องประสบการณ์ชีวิตความเป็นยาย แม่ และผู้ศึกษา เพื่อเป็นตัวสะท้อนวาทกรรมในแต่ละยุคสมัยของสังคมที่เปลี่ยนไป อนึ่ง ที่กล่าวถึงประสบการณ์ของยาย และแม่ เพราะเชื่อว่าการสร้างความเป็นแม่ของผู้ศึกษานั้น เป็นกระบวนการที่

มีการปฏิบัติสืบทอดมาแต่รุ่นแม่ และยายจนก่อให้เกิดตัวตนของความเป็นแม่ต่อมา แต่การสืบทอดนี้ เป็นการสืบทอดอย่างมีการปรับเปลี่ยนไปตามวาทกรรมว่าด้วยความเป็นแม่หลากหลายชุดที่ถูกผลิตสร้างออกมาโดยอำนาจผ่านสถาบันสร้างความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม กาล และเทศะที่ไม่เหมือนเดิม

ผู้ศึกษาเลือกใช้แนวความคิดสตรีนิยมหลังทันสมัยในการศึกษา ถึงแม้ว่าสตรีนิยมสายนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักสตรีนิยมสายอื่นว่า เป็นการละทิ้ง และปฏิเสธความเป็นหญิง ซึ่งจะทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อการปลดปล่อยผู้หญิงลดทอนลง และการให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของผู้หญิงจะทำให้ความเป็นกลุ่มก้อนในการเคลื่อนไหวของผู้หญิงหมดไป นอกจากนี้ยังถูกวิจารณ์ภายในกันเองว่าการเขียนในแบบผู้หญิงคือการปฏิเสธการเขียนแบบผู้ชาย เท่ากับเป็นการให้ความสำคัญกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ซึ่งยังเป็นแนวความคิดที่แบ่งขั้วตรงข้าม ที่มองว่าผู้หญิงหรือความเป็นหญิง ดีกว่าผู้ชาย หรือความเป็นชาย สิ่งนี้ทำให้สตรีนิยมสายนี้ถูกวิจารณ์ว่าเป็นแนวความคิดที่ไม่มีระบบระเบียบ ไม่มีหลักการที่ไม่สามารถลงรอยกันเองได้ (Tong, เพ็งอ้าง: 231-233) แม้ว่าสตรีนิยมสายนี้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ทั้งภายในหมู่นักสตรีนิยมเอง และจากภายนอกก็ตาม ผู้ศึกษายังเชื่อว่า การให้ความสำคัญกับความหลากหลายที่แตกต่างไม่ได้หมายถึงเป็นการลดทอนขบวนการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากการกดขี่ และการครอบงำทางเพศ แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าแนวทางการศึกษานี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลเล็กๆ น้อยๆ ที่ดำรงอยู่ในที่ๆ เหมือน หรือต่างกัน พวกเธอเหล่านั้นต่างก็มีประสบการณ์ที่ต่างกันขึ้นกับตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม และวัฒนธรรมที่พวกเธอดำรงอยู่ ณ เวลานั้น ดังนั้นการรับฟังจากความหลากหลายจึงสามารถรู้ได้อย่างลงถึงรากลึกว่าผู้หญิงต้องการอะไร และพวกเธอถูกกดขี่ เอาเปรียบอย่างไร โดยอำนาจแบบไหน การทำความเข้าใจ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ขบวนการณรงค์เพื่อการปลดปล่อยผู้หญิงอย่างแท้จริง

2.2 บรรทัดฐานของความเป็นแม่ (Maternity Norms)

ความรู้กระแสหลักส่วนใหญ่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากความเชื่อว่า หญิง และชายเกิดมาต่างก็มีเพศที่ต่างกันคือเพศหญิง และเพศชาย แต่เพศของผู้หญิงถูกเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องของธรรมชาติ เพศชายถูกเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องของความมีเหตุผล ผู้หญิงคือเรื่องของ “ธรรมชาติ” หรือความเป็นหญิงนั้นได้มาพร้อมกับเนื้อตัวร่างกายของเธอตามชีววิทยา เพราะผู้หญิงมีโครโมโซมที่ทำให้ผู้หญิงมีลักษณะเป็น “ผู้หญิง” อันได้แก่สงบเสงี่ยม ถ่อมตัว ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความอ่อนไหว อ่อนนุ่มถ่อมตัว ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ต่างจากผู้ชายที่มีโครโมโซมทำให้เป็นผู้มีลักษณะที่เรียกกันว่า “ผู้ชาย” ที่มีความเข้มแข็ง อดทน มุ่งมั่น ก้าวร้าว มีเหตุผล มีความสามารถที่จะคิดแบบวิวิพากษ์ รู้จักวิเคราะห์ มีความสามารถในการควบคุมเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ด้วยเหตุนี้จึงทำ

ให้สังคมมีความเชื่อผิดๆ ว่าผู้หญิงผูกติดอยู่กับธรรมชาติ ผู้หญิงมีความสามารถทางด้านร่างกาย และมีความฉลาดน้อยกว่าผู้ชาย (Tong, 1997: 2-3)

ผู้หญิงต้องเป็นผู้ที่อ่อนหวาน อ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตัว อ่อนนุ่ม นุ่มนวล ชอบดูแล ให้การดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ไวต่อความรู้สึก และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งลักษณะทางเพศเหล่านี้ได้ถูกทำให้ผู้หญิงกลายเป็นอื่น (the other) ที่ไม่ใช่ผู้ชาย นอกจากนี้ลักษณะดังกล่าวยังถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมนำมาซึ่งการปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างหญิงชาย ฉะนั้นสตรีนิยมใน “คลื่นลูกที่สอง” โดยเฉพาะสตรีนิยมแนวถึงรากเหง้าจึงมองว่า ถ้าจะให้ผู้หญิงมีอิสระผู้หญิงต้องเข้าใจว่าผู้หญิงไม่ได้ถูกควบคุมลักษณะทางชีววิทยาโดยตรงแต่ถูกควบคุมโดยผู้ชายที่ควบคุมผู้หญิงไว้ให้อยู่ในฐานะคนอุ้มท้องและคนดูแลลูก ๆ ดังนั้นหากผู้หญิงไม่ยอมตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชาย ผู้หญิงแต่ละคนจะต้องตัดสินใจด้วยตัวเองว่า จะใช้หรือไม่ใช้เทคโนโลยีในการควบคุมการผลิตซ้ำ และเธอจะต้องเป็นคนเลือกว่าเธอจะเลี้ยงดูลูกอย่างไร (Tong, เฟื่องอ้าง: 3)

สิ่งนี้แสดงว่าคนเราเมื่อเกิดมาถือว่าเป็นหญิงเป็นชายเท่านั้น สังคมวัฒนธรรมที่เราดำรงอยู่ยังมีการกำหนด และให้คำนิยามกับความเป็นหญิงความเป็นชาย หรือยังให้คำนิยามว่าคนคืออะไร ดังฉลาดชาย รมิดานนท์ เขียนในหนังสือพลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย (2545) ว่า

“ความเป็นคนนั้นเป็นอย่างไร อันเป็นนิยามทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น คนต่างจากสัตว์ตรงที่เรา มี “สติปัญญา” บางครั้งนิยามดังกล่าวก็มีการแบ่งรับแบ่งสู้ เช่นบอกว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ” กล่าวคือถึงจะใช้สัตว์ แต่ก็ไม่ใช่สัตว์เสียทีเดียว ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า “คน” หรือ “มนุษย์” จึงถูกมองว่าอย่างน้อยมีสองด้าน หรือสองสภาวะ ด้านหนึ่งคือเนื้อตัวร่างกายที่มีมาแต่กำเนิด กับอีกด้านหนึ่งคือด้านที่เป็นการประกอบสร้างทางสังคม” (วิระดา สมสวัสดิ์, บก. 2545: 17)

เห็นได้ว่าความเป็นเพศ หรือเพศภาวนั้นเป็นสิ่งที่สังคมให้ความหมาย หรือคือการประกอบสร้างทางสังคม หมายความว่าความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความเป็นเมีย ความเป็นแม่เป็นสิ่งที่สังคมให้มา เท่ากับว่าคนเรามีสองหรือมากกว่าสองตัวตนในร่างกายเดียวกัน เช่นเรื่องความเป็นแม่ร่างกายของผู้หญิงที่เป็นทั้งร่างกายทางเพศ (Sex Body) ตามชีววิทยา และอีกร่างหนึ่งเป็นร่างที่สังคมให้มา (Social Body) ด้วยเหตุที่ว่าร่างกายชีววิทยาของผู้หญิง มีความสามารถในการตั้งครรภ์สามารถให้กำเนิดบุตร มีน้ำนมให้ลูกดื่ม ความสามารถทางด้านร่างกาย หรือชีววิทยานี้ถูกนำมาประกอบสร้างให้เป็นคุณลักษณะประจำเพศที่สังคมเชื่อว่า ผู้หญิงเป็นเพศอ่อนหวาน ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้อื่น ดังนั้น ในสังคมต่างๆ จึงมองว่าผู้หญิงมีหน้าที่ในการผลิตซ้ำ และเลี้ยงดูลูก ดังฌอง ฌาค รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) นักคิดยุคคลาสสิกคนสำคัญของโลกคนหนึ่งกล่าวว่า

“เพราะผู้หญิงเป็นที่มาของความรัญจวนใจทางเพศ ความรักเป็นที่มาของความรัญจวนใจ และธรรมชาติได้ให้อำนาจแก่ผู้หญิงในการกระตุ้นความรัญจวนใจของผู้ชาย ถ้าผู้ชายพึงพาผู้หญิง ด้วยความรักผู้ชายจะหมดอิสรภาพ หมดความมีเหตุผล เพราะฉะนั้นจำเป็นที่ผู้ชายต้องควบคุมผู้หญิงโดยการทำให้เธอเป็นแม่และเมียเท่านั้น” (Rousseau อ้างใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545: 8)

ความเป็นหญิงที่ถูกนำมาผูกติดกับเรื่องของความเป็นแม่ ทำให้สังคมมองว่า “ผู้หญิงมี ทัศนคติตามความเป็นแม่ตามธรรมชาติ” เมื่อความเป็นแม่ถูกมองว่าเป็นทัศนคติที่ผู้หญิงมีมาแต่กำเนิด ดังนั้นบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในเรื่องของความเป็นแม่ หรือบรรทัดฐานของความเป็นแม่จึงถูกกำหนดว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงแต่เพียงผู้เดียวในการเลี้ยงดูลูก การให้ความใกล้ชิด พร้อมทั้งรับภาระในการทำงานบ้าน ส่วนผู้ชายที่ถูกสังคมประกอบสร้างวาทกรรมให้มองว่า เพศชายเป็นเพศที่แข็งแรง มีเหตุผล มีความสามารถเหนือผู้หญิง เหมาะกับการเป็นผู้นำ ดังนั้นบทบาทของพ่อจึงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หาอาหาร หาเงินเลี้ยงครอบครัว ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำในพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ในบ้าน งานในบ้านที่ผู้หญิงทำ เป็นงานที่ทำตามกฎหมาย และบรรทัดฐานที่สังคมคาดหวังว่าผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องทำ และการไม่ทำตามกฎก็จะถูกมองว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี หรือแม่ที่ไม่รักลูก เช่นเดียวกับพ่อที่ต้องทำตามกฎของสังคม การที่เป็นผู้ชายไร้เหตุผล ขาดความสามารถ ขี้เกียจ ต่างก็ถูกสังคมมองว่าเป็นผู้ชาย ก็จริงแต่เป็นพ่อที่ไม่ดี ความเชื่อเหล่านี้ถูกสนับสนุน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และสมาชิกในสังคมนี้เองเป็นผู้ถ่ายทอดผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งในการศึกษานี้หมายความว่า เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นแม่-เป็นพ่อไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป

ฉะนั้นพอจะเห็นได้ว่าบรรทัดฐานความเป็นแม่เป็นกรอบใหญ่หนึ่งที่ผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องเดินตาม การเดินออกจากกรอบจึงเป็นเรื่องที่สังคมมองว่าไม่ดีนัก ผลที่ตามมาคือทำให้สังคมมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี หรือเป็นแม่ไม่ดี ดังนั้นการที่ผู้ศึกษาเดินออกบ้านมาเรียนด้วยการทิ้งลูกไว้บ้านจึงถูกมองว่าเป็น “แม่ไม่ดี” กรอบ หรือบรรทัดฐานของความเป็นแม่นี้ สังคมได้ประกอบสร้างวาทกรรมคาดหวังให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้ให้การดูแลเอาใจใส่ ด้วยการเอาลักษณะทางชีวภาพของผู้หญิงไปผูกติดกับลักษณะความเป็นหญิงที่สังคมสร้างให้มา พร้อมทั้งให้คุณค่าแก่ลักษณะเหล่านั้น อย่างมีความด้อยและความแตกต่างจากผู้ชาย ดังนั้นผู้หญิงที่เป็นแม่ จึงต้องเป็นผู้หญิงที่ปฏิบัติตนอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดมา และแสดงออกตามที่สังคมคาดหวังอย่างคงที่ตายตัวตรงนี้คือปัญหา

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับตัวตน และอัตลักษณ์ (Self and Identities)

บรรดานักคิดคนสำคัญๆ ต่างๆ พวกเขาอาจขบคิดกันอย่างละเอียดและกว้างขวางมากมายหลายเรื่อง แต่ในช่วงท้ายของนักคิดสำคัญ ๆ แทบทุกคนก็ต้องหันมาตอบคำถามพื้นฐานที่ว่า ชีวิตคืออะไร คนเราอยู่ไปเพื่ออะไร ความสุขอยู่ตรงไหน ซึ่ง Michel Foucault เป็นนักคิดคนหนึ่งซึ่งหันมาสนใจตอบปัญหาเรื่อง “ตัวตน” Foucault มีความสนใจว่าตัวตนมนุษย์ถูกกด ถูกบังคับ ด้วยสิ่งอันเป็นผลผลิตของ “วาทกรรม” อย่างไรบ้าง มนุษย์จะหลุดพ้นจากอำนาจการกดบังคับนี้ได้ อย่างไร (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 34)

ถ้าพูดถึงเรื่องตัวตนตามความคิดของ George Herbert Mead เขามองว่าธาตุแท้ของตัวตนคือลักษณะสะท้อนกลับ ตัวตนเป็นบุคคลขึ้นมาได้เพราะความสัมพันธ์ที่เขามีต่อคนอื่นๆ จากความสามารถของบุคคลในการรับทศนคติของคนอื่นๆ เข้าไปยังจินตนาการของเขา ทำให้ตัวตนของเขา กลายเป็นผู้ถูกกระทำจากการสะท้อนของตนเอง ตัวตนในสภาพทั้งผู้กระทำ (Subject) และผู้ถูกกระทำ (Object) เป็นส่วนสำคัญของการมีลักษณะเป็นสังคม (Being Social) ความเป็นปัจเจกที่บุคคลมีลักษณะจำเพาะของแต่ละตัวตน เป็นผลจากการผสมกลมกลืนในลักษณะจำเพาะ (ซึ่งไม่เคยเหมือนกันเลยในแต่ละคู่) ของทศนคติของคนอื่นๆ ที่ก่อรูปเป็น "บุคคลอื่นทั่วไป" ดังนั้น ถึงแม้ ความเป็นปัจเจกบุคคลมีรากฐานจากความเป็นสังคม คนแต่ละคนก็มีส่วนเกี่ยวพันกระบวนการสังคมด้วย

นอกจากนี้ Mead ยังกล่าวว่า "เราเป็นปัจเจกบุคคลที่เกิดในสังคมหนึ่งๆ อาศัยที่จุดพื้นที่ที่แน่นอน มีความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละคน มีความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบหนึ่งๆ ทั้งหมดเหล่านี้เป็นตัวแทนสภาวะการณ์หนึ่งๆ ที่ก่อให้เกิด “ฉัน” (Me) ขึ้นมา แต่สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องเกี่ยวพันกับการกระทำที่ต่อเนื่องของอินทรีย์ที่มีต่อ “ฉัน” (Me) ที่ว่านั้น มนุษย์เกิดภายในโครงสร้างสังคมที่พวกเขาไม่ได้ก่อ พวกเขาอยู่ในระเบียบทางสถาบันและทางสังคมที่พวกเขาไม่ได้สร้าง พวกเขาอยู่ในระเบียบทางสถาบัน และทางสังคมที่ตนไม่เคยกำหนดด้วยตนเอง และพวกเขาถูกบังคับควบคุมโดยข้อจำกัดของภาษา กฎระเบียบ ธรรมเนียม และกฎหมาย ทั้งหมดเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของ 'Me' แต่ว่า “ฉัน” (I) จะมีปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ที่ก่อขึ้นก่อนหน้าในลักษณะเฉพาะเสมอ ดังเช่น มอนาด (Monad) ในจักรวาลแบบไลบ์นิซ (Leibnizian) สะท้อนจักรวาลจากทฤษฎีที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงสะท้อนแง่มุม หรือทัศนภาพที่แตกต่างกันของจักรวาลนั้น เห็นได้ว่าในความคิดของ Mead องค์ประกอบพื้นฐานของตัวตนประกอบด้วยสองประการได้แก่ “ฉัน” (I) ในฐานะที่เป็นประธาน แต่ในขณะเดียวกันยังมี “ฉัน” (Me) ในฐานะที่เป็นกรรม และที่สำคัญไปกว่านั้นเขาได้ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้งสองอย่างนี้

ไม่ได้เป็นสิ่งของ แต่เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวภายในตัวของ “ฉัน” นั่นเอง (ลิวอิส เอ. โคเซอร์ แปลโดย วารุณี ฐิริสินสิทธิ์, 2552)

สำหรับแนวความคิดของ Charles Horton Cooley ตัวตนหมายถึงจินตนาการที่ค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับตนเองนั่นคือความคิด อะไรก็ตามที่ถือว่าเหมาะสมที่ปรากฏขึ้นในจิตใจของคนๆ หนึ่ง และความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองที่เรามักจะถูกกำหนดโดยทัศนคติที่มีลักษณะอย่างเดียวกันกับคนอื่น ดังนั้น ในจินตนาการ เราจะมีความคิดที่มีอยู่ในจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง อันเป็นความคิดเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง จุดมุ่งหมาย การกระทำ บุคลิกภาพ มิตรสหาย และอื่นๆ จะได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันออกไปจากสิ่งดังกล่าว นอกจากนี้เรื่องตัวตน ตามมุมมองของ William James และ George Mead ที่อ้างใน ตลาดชาย รมิตานนท์ (2548) ได้อธิบายว่า ตัวตนคือความสามารถเฉพาะของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์สามารถสะท้อนตนเองและโลกทางสังคมผ่านการสื่อสารและภาษา (อ้างใน อรอนงค์ แสนยากุล, 2548: 13 และ 108)

ตัวตนหรืออัตลักษณ์ในแนวคิดทันสมัยที่มีรากมาจากปรัชญายุคแห่งแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา ใช้ลัทธิปัจเจกนิยมเชื่อมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่าสามารถเข้าถึง “ความจริง” (Truth) ที่เป็นสากล ตามแนวคิดสารัตถนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่าธรรมชาติของสังคม หรือมนุษย์ก็ตาม มีคุณสมบัติอะไรบางอย่าง เป็นแก่นแกน หรือสารัตถะ นั่นคือ “ความมีเหตุมีผล” ดังนั้น แนวคิดเหตุผลนิยม ยุคนี้ความเป็นเหตุเป็นผลของความจริงสูงสุด การมองโลกในแง่ดีเป็นทัศนคติที่ให้การเป็นอิสระจากความขาดแคลนทางวัตถุ ซึ่งเป็นยุคเน้นความเป็นปัจเจก และได้ต่อยอดให้คำแก่การมีอยู่ ดำรงอยู่ของปัจเจกบุคคลเหนือตำแหน่งแห่งที่ หรือหน้าที่ทางสังคมของเขา โดยมีความสัมพันธ์แบบปัจเจกเป็นฐานรากของสิ่งอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตรวมกลุ่มหรือสังคม (อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2546: 8)

สำหรับตัวตนและอัตลักษณ์ ในยุคหลังทันสมัย ซึ่ง Michel Foucault นักคิดที่มีบทบาทในการรื้อสร้างการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ในยุคหลังทันสมัย ผู้ซึ่งได้ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของแนวคิดทันสมัย ด้วยการผูกโยงเหตุผลกับอำนาจ องค์ความรู้ในแต่ละยุคสมัยว่าอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองหนึ่งที่เรียกว่า “วาทกรรม” (Discourse) ซึ่งไม่ได้หมายถึงภาษาแต่เป็นกรอบของการนิยามความเป็นจริงวางอยู่บนมุมมองหนึ่งๆ และประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้นๆ (อภิญา เพื่องฟูสกุล, เพิ่งอ้าง: 51)

Michel Foucault ได้ให้ความคิดเรื่องตัวตนออกเป็นสองช่วง กล่าวคือช่วงแรกๆ Foucault ให้ความสนใจต่อเรื่องตัวตนในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการครอบงำทางอำนาจว่าด้วยความรู้และความจริง เขาตั้งคำถามว่า แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นความรู้ วิทยาศาสตร์เป็นความรู้ หรือเป็นสิ่งที่ครอบงำ เราจะเชื่อได้อย่างไรว่าสิ่งที่เรารู้เป็นความรู้ ความรู้เป็นความรู้ได้อย่างไร เราจะบอกว่า

ความรู้แบบวิทยาศาสตร์จริงแท้กว่าความรู้ของชาวบ้านก็ยังไม่ได้ เพราะยังไม่รู้แพ้ชนะกันชัดเจน ส่วนความรู้ที่ว่าเป็นความจริงนั้นคือความรู้ของผู้มีอำนาจ ดังนั้นความรู้ และอำนาจจึงแยกออกจากกันไม่ได้ และเมื่อตกอยู่ในการครอบงำของอำนาจ ความรู้นั้นจะได้รับการยกขึ้นมากว่าเป็นความจริง โดยมีสถาบันให้การรับรองที่เชื่อถือได้ ดังนั้น ความรู้ อำนาจ ความจริง ผสมกันคือ “วาทกรรม” นั้นเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552: 16-18)

พอมาช่วงหลังๆ Foucault ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องตัวตนมากขึ้น กล่าวคือ ตัวตนนั้นไม่ใช่ลักษณะแน่นอนตายตัวตามธรรมชาติ แต่เป็นความคิดที่ถูกนิยามขึ้นมาด้วยปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งสร้างความเข้าใจแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้ ตัวตนอย่างน้อยมีความหมายตามภาษาอังกฤษได้สามอย่างเช่น นอกจากจะหมายถึงตัวบุคคลแล้วยังหมายถึงตัวองค์ประธาน หรือประเด็นของเรื่อง และตัวผู้ถูกกระทำอีกด้วย ดังนั้นตัวตนในความหมายของ Foucault ก็คือทุกคนมีสิทธิที่จะสร้าง และต่อรองอัตลักษณ์ หรือตัวตนได้ โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับวาทกรรมเท่านั้น แต่ Foucault ก็ยังมองว่า องค์ประธาน และตัวตนเป็นผลผลิตของวาทกรรมได้ด้วย กล่าวคือ เป็นทั้งประเด็นที่จะพูดถึงวาทกรรม และเป็นผลผลิตของวาทกรรมได้ เช่น วาทกรรมความเป็นแม่นั้น ความเป็นแม่เป็นองค์ประธาน (ประเด็น) แต่ความเป็นแม่ถูกนิยามโดยวาทกรรม ความเป็นแม่ ความเป็นปัจเจกชน ก็คือองค์ประธาน (ประเด็น) ความคิดพวกนี้บางครั้ง ก็เป็นผลผลิตของวาทกรรม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งอาจจะปรากฏความหมายปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของตัวบุคคลนั้น ว่ามีความหมายในบริบทที่เฉพาะเจาะจงในสังคม และประวัติศาสตร์หนึ่งๆ อย่างไร (อานันท์ กาญจนพันธุ์, เพิ่งอ้าง: 91-99)

อีกมุมมองหนึ่งแนวความคิดหลังทันสมัย/หลังโครงสร้างนิยมบางส่วนมองว่า ตัวตนก็มี การรับรู้ หรือตระหนักรู้ในตัวตนที่ดี เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมกล่าวคือไม่ใช่เกิดจาก “ธรรมชาติ” หรือปัจจัยทางชีววิทยากำหนด หรือให้มา เช่นการรับรู้ตัวตนว่า ฉันเป็นใคร เป็นผู้หญิง เป็นลูกสาวใคร เป็นภรรยา/เมียใคร เป็นแม่ใคร และเป็นอย่างไร เป็นอย่างสยบยอมหรือว่าเป็น “สิ่ง” ต่างๆ เหล่านั้นอย่างเป็น “ผู้กระทำ” (Agency) หรือเป็นผู้มีอิสระ (Autonomy) ในตัวตน สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างขึ้น (Constructed) ทั้งสิ้น (Adermahr; Lovell and Wolkowitz อ้างใน อารีญา จินนหันธ์, 2551: 31)

ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องตัวตนโดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีสตรีนิยมได้มองเรื่องนี้ ออกเป็นสองมิติที่มีความหมายแตกต่างกันออกไป คือมิติหนึ่งมองในเรื่องของตัวตนในฐานะที่เป็น ความเชื่อต่างๆ ที่ผู้หญิงมีเกี่ยวกับตัวของผู้หญิงเองที่มีศักยภาพในตัวตนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล หรือในความหมายที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Self-fulfillment ส่วนความหมายในมิติที่สองคือการที่ ตัวตนแสดงตนเองในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนผู้หญิงคนหนึ่ง หรือในความหมายที่ว่า Self-help

women's therapy ซึ่งอาจแปลเป็นไทยได้ว่า เป็นการบำบัดหรือช่วยเหลือกันเองในหมู่ผู้หญิง (Humm, 1995: 253-254)

ต่อประเด็นตัวตนกับอัตลักษณ์นักสตรีนิยมชื่อ Mary Daly อธิบายเกี่ยวกับเรื่องตัวตนของผู้หญิงว่า ตัวตนของผู้หญิงนั้นได้แบ่งออกเป็นสองความหมายคือตัวตนที่แท้จริง และตัวตนปลอม (A women true self and her false self) ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยจะมีตัวตนที่เป็นตัวตนปลอม เพราะว่าพวกเธอได้ถูกอำนาจชายเป็นใหญ่ หรือระบอบปิตาธิปไตยทำให้พวกเธอต้องแปลกแยกออกไปจากประสบการณ์ที่แท้จริงของพวกเธอ (Alienated from authentic experience) เมื่อตัวตนปลอมนี้ถูกทำลายลง จิตวิญญาณตัวตนที่แท้จริงของผู้หญิงก็จะเกิดขึ้นมาใหม่ (A spiritual rebirth) นอกจากนี้ Humm ยังได้อธิบายว่า Daly ใช้มโนทัศน์เรื่องตัวตนแบบวิภาษวิธี (Dialectical) เพื่อเสนอแนะหรือโต้แย้งว่า ถ้าผู้หญิงต้องการเป็นคนที่มีอารมณ์มั่นคงแบบเพียงพอ (Emotional Self-Sufficiency) แล้ว ตนเองจะได้ภาวะทางอารมณ์เช่นนี้ก็ด้วยการร่วมมือ หรือมีพันธะร่วมกันบนฐานของตัวตนแบบสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้หญิงด้วยกัน (Model of Female Relationship) (Humm, 1995: 254)

แนวความคิดเรื่องตัวตน อัตลักษณ์มีหลากหลายความคิด มีหลายเหตุผลโต้แย้ง ทั้งที่ลงรอย และไม่ลงรอยกัน แต่ที่สำคัญในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้พิจารณาเรื่องตัวตน อัตลักษณ์ของความเป็นแม่ ในฐานะที่เป็นสิ่งประกอบสร้างด้วยวาทกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม ตามมุมมองแนวความคิดสตรีนิยมหลังทันสมัย นั่นก็คือการประกอบสร้างตัวตน อัตลักษณ์ของความเป็นแม่ด้วยอำนาจ/ความรู้ชุดต่าง ๆ ที่ผลิตหรือสร้างขึ้นมาจากสถาบันต่าง ๆ ที่อ้างว่าเป็นผู้เข้าถึงความรู้/ความจริงด้วยการประกอบสร้าง วาทกรรม ที่สามารถทำให้ร่างกายต้องปรับเปลี่ยนตัวตน และอัตลักษณ์ พร้อมทั้งการแสดงออกตามเหตุผลความคาดหวัง และคุณค่าที่ปรากฏในวาทกรรมนั้นๆ แต่เนื่องจากว่าตัวตน อัตลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงอยู่ ฉะนั้น แน่นนอน เพื่อความอยู่รอดและการดำรงอยู่ในสังคม ตัวตนจึงต่อสู้ต่อรองพร้อมทั้งปรับเปลี่ยน และรักษาไว้แห่งตัวตนเดิมในบางส่วน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจริงยั่งยืน หรือเข้ามาแล้วผ่านไป จึงขึ้นกับระดับความเข้มข้น ความลึกบางของการสร้าง และการรับเอาวาทกรรมเหล่านั้นของปัจเจกบุคคลนั้น ๆ เป็นแต่ละกรณีไปไม่อาจเหมารวมได้

2.4 แนวคิดหรือวาทกรรมความเป็นแม่ในสังคมลาว

2.4.1 แม่กับการให้ความหมายที่หลากหลาย

ก่อนจะไปมองเรื่องความเป็นแม่ในสังคมลาว ควรจะดูว่าสังคมลาวได้ให้คำนิยาม หรือสร้างวาทกรรม หรือให้ความหมายคำว่า “แม่” ไว้ว่าอย่างไร ความหมายของคำว่า “แม่” ใน

พจนานุกรมภาษาลาว ที่ทำการรวบรวม และเขียนโดย สีเวียงแจก กรนิวงค์ ได้ให้คำนิยามคำว่าแม่ไว้สามความหมาย ดังนี้ หนึ่ง “แม่” น. (คำนาม) หญิงผู้ให้กำเนิดแก่ลูก คำที่ใช้เรียกหญิงผู้ให้กำเนิดตน เป็นคำเรียกผู้หญิงทั่วไปว่าแม่หญิง (ผู้หญิง) สอง “แม่” น. เรียกสัตว์ที่มีเพศตรงข้ามกับตัวผู้ว่าแม่ เช่น ไก่แม่ ม้าแม่ หมูแม่ หรือใช้เรียกหญิงผู้ทำงานบางอย่างว่าแม่ ดังเช่น งานค้าขาย เรียก แม่ค้า แม่ครัว แม่เรือน ใช้เรียกผู้คนที่เห็นหน้าว่าแม่ เช่น แม่ทัพ แม่กอง ใช้เรียกไม้ที่เป็นใหญ่ และช่วยให้ความแข็งแกร่งในส่วนต่างๆ ว่าแม่ เช่น แม่บันได แม่กบ เป็นต้น สาม “แม่” ว. (คำวิเศษ) เป็นใหญ่ และแข็ง เช่น แม่ทัพ แม่บันได แม่แขนง หรือแม่แขนง น. สิ่งที่มาเกิดขวางไม่ให้มีโชค สิ่งที่ทำให้ “ไม่หวาน” (ไม่หวานคือไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง เช่น ใช้กับเครื่องมือจับปลา ถ้าสัตว์ คำว่าหวานหรือไม่หวานอาจแปลว่าโชคดี/ไม่ดี ขาดดี/ขาดไม่ดี ก็ได้) นอกจากนี้คำว่า “แม่” ยังมีความหมาย และหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปดังจะกล่าวได้รวมๆ ดังนี้

“แม่” ในความหมายที่ใช้เรียกชื่อแทนผู้หญิงว่าแม่ได้แก่ แม่ดอง น. หญิงที่เกี่ยวข้องกันเรียกว่าแม่ดอง แม่เดียว น. คนที่เกิดร่วมท้องแม่คนเดียวเรียกแม่เดียว แม่นาย น. หญิงผู้เป็นแม่ของเมีย หญิงผู้มีอายุรุ่นราวเดียวกับแม่นาย เป็นคำที่บรรดาหลานๆ ใช้เรียกน้องสาวแม่ว่า แม่นาย แม่เฒ่า แม่ตู้ แม่ใหญ่ แม่ของเมีย เรียกแม่นาย แม่นม น. หญิงผู้ให้นมกิน แต่ไม่ใช่แม่แท้ แม่น้อย น. เมียน้อยของพ่อ (เมียรองของพ่อ) แม่เลี้ยง น. หญิงที่เอาลูกของคนอื่นมาเลี้ยง แต่รักและเอ็นดูลูกเลี้ยงเหมือนลูกจริง แม่หม้าย น. ผู้หญิงที่ผัวตายจาก แม่ฮัก น. หญิงที่รักลูกของคนอื่นเหมือนลูกของตน แต่ไม่รับเอามาเลี้ยงไว้ในบ้าน เพียงให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลเท่านั้น แม่ฮ้าง น. ผู้หญิงที่ผัวปะ หรือผัว แม่อก น. เป็นคำที่พระภิกษุสามเณรเรียกผู้หญิงทั่วไป แม่ขาว น. หญิงผู้บวชถือศีลแปด นุ่งขาวห่มขาว

“แม่” ในความหมายที่ใช้เรียกชื่อตามหน้าที่ หรืองานที่ทำ เช่น แม่พิมพ์ น. สิ่งที่เป็นต้นแบบ แบบพิมพ์ ชอบใช้เรียกครูว่า แม่พิมพ์แห่งชาติ แม่พิมพ์ตัวหนังสือ แม่คำสาธ น. หญิงที่หาเงินทางกามคุณ (กามารมณ์) แม่จ้าง น. หญิงขายตัว แม่สื่อ น. ผู้แนะนำให้หญิงชายรักชอบกัน ผู้ติดต่อเอาผู้หญิง หรือผู้ชายไปขายตัว แม่คำแย น. หญิงที่เป็นหมอช่วยคนออกลูก หมอคำแย แม่เป้ง ว. หมายถึงผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าฝูง เป็นคำพูดในแง่ที่ไม่ดี แม่แฝด น. หญิงที่ชอบเรียนเวทมนตร์คาถา และทำยาแฝดเพื่อให้ชายหญิงรักกันและแตกแยกกัน แม่ม้อน น. ผู้หญิงที่เป็นหมอผี นางเทียมแม่ม้อน (ตัวไหม) แม่มด น. ผู้หญิงที่เป็นหมอผี นางเทียม

“แม่” ในความหมายที่ใช้เรียกสิ่งที่ยิ่งใหญ่ สิ่งที่เป็นผู้นำ เรียกชื่อวัดลู่ สัตว์ แม่น้ำ และตัวเลขเช่น แม่คำเหล่ น. ช้างเชือกใหญ่ที่เป็นแม่ฝูง หรือใหญ่กว่าหมูในหมูช้างฝูงหนึ่ง แม่ทัพ น. หัวหน้าใหญ่ในกองทัพ แม่เมือง น. พระอัครมเหสีของพระเจ้าชีวิตเรียกว่าแม่เมือง แม่เป้ง น. แม่มดแดงโขงตัวใหญ่ที่มีปีกบินได้ แม่แซ่ น. แผ่นแป้นที่อยู่กลางพื้นเรือนยาวขวางไปตามพื้นเรือน เป็น

จุดที่หัวเป็น (แผ่นไม้กระดาน) มาต่อกัน เรียกว่าไม้แม่แซ่ หรือแซ่ตัวเมียที่เกิดลูก (จะแซ่ตัวเมียที่คลอดลูก) แม่บันได น. ไม้แข็งสองชิ้นที่เอาลูกบันไดซุบ (สอด) ใส่ ดอกใส่ หรือมัดใส่ สำหรับกาย (พาด) ขึ้นบ้าน แม่ลิไฟ น. ไม้ขอบเตาไฟ ไม้ป้องกันไฟ แม่ก้อนเส้า น. เหล็กที่ใช้ทำเตาไฟ มีสามขา จุ่มใส่กัน แม่พาด น. หม้อแอ้งน้ำ แม่เหล็ก น. แร่ธาตุชนิดหนึ่งที่ดูดเหล็กได้ แม่แรง น. เครื่องมือสำหรับยกของหนัก แม่นอนวัน น. แม่ลงจำพวกหนึ่งเหมือนแม่ต่อ (แม่ผึ้ง) ที่มีล้วย (เหล็กใน) อยู่ทางก้น เวลาตอด (ต่อย) เจ็บปวดมาก แม่น้ำ น. คลองน้ำใหญ่ที่มีแม่น้ำใหญ่ และน้อยไหลเข้ามารวมกัน แม่นที (แม่น้ำใหญ่) แม่มื้อ น. ชื่อจำนวนเลขสิบตัวท้ายจุลศักราชมิใช่ ดังนี้ กราบ รับ รวาย เมิง เปิก กัด กด ฮ้วง เต่า กา (พจนานุกรมภาษาลาว, 2005) (เว็ลจะบวบ , ภิรมพาสาขาว, 2005)

2.4.2 ความเป็นแม่มองผ่านวรรณคดีโบราณลาว

ประชาชนลาวส่วนมาก มีความเชื่อในเรื่องของพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องของบุญ บาปกรรม ที่ทำในชาติก่อน และชาตินี้ เช่นเดียวกับการได้มาเป็นญาติพี่น้อง เป็นคู่สัวเมีย เป็นพ่อแม่ลูกกัน มีความเชื่อว่าเพราะผลบุญที่ทำมาแต่ชาติก่อน หรือชาติปางก่อนได้ทำบุญทำทานด้วยกัน ดังนั้นความเป็นแม่ตามมุมมองผ่านจาริตประเพณี อันเก่าแก่ จึงพัวพันกับเรื่องของบุญ บาปที่ทำไว้แต่ชาติก่อน นอกจากนี้การเลือกสายแนนพ่อแม่มาเกิด (การเลือกเส้นทางลงมาเกิด) คนมีบุญก็จะได้สายแนนที่ดี คือได้มาเกิดกับพ่อแม่ที่ดีมีทรัพย์สมบัติ หรือพ่อแม่ที่มีบุญก็จะได้ลูกที่ดีเชื่อฟังคำพ่อแม่ และลูกเองก็ต้องตอบบุญคุณพ่อแม่ พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดเรา ดังนั้น

“ผู้เป็นลูกต้องรู้บุญคุณพ่อแม่อย่างล้นเหลือเหนือเกล้า ๆ จึงขึ้นชื่อว่าได้เกิดมาเป็นลูก กตัญญูทวาทิ และถ้าลูกคนใดเคารพพ่อแม่เสมือนพระอรหันต์ของตน คนผู้นั้นจะตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ ตลอดชีวิตจะมีแต่ความสุขความเจริญ แม้ว่าพ่อแม่จะละทิ้งเราแต่ยังเด็ก เราไม่ควรมัวคึดที่ไม่ดีต่อพ่อแม่แต่ เราผู้เป็นลูกเมื่อโตขึ้นต้องสืบหาพ่อแม่แท้ของตนเอง เพื่อตอบบุญคุณพ่อแม่” (ดวงไซ หลวงพะสี, 2001: 6-7) (ดอวไล ชลวองพะสี, 2001: 6-7)

นอกจากนี้การมาเกิดเป็นพ่อแม่ลูกกัน ยังมีความเชื่อว่า ลูกที่เกิดมาด้วยนั้นเป็นวิญญานของญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วกลับชาติมาเกิด การกลับชาติมาเกิดเชื่อว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่ พ่อแม่ ลูกหลาน หรือญาติพี่น้องได้ทำบุญทำทานร่วมกัน มีความรักความผูกพันที่ดีต่อกัน จึงกลับมาเกิด มาเป็นพี่น้องกันอีกครั้ง และการกลับชาติมาเกิดยังมีความเชื่อว่าเป็นการเกิดมาเพื่อชดใช้กรรม และตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ดังนั้นลูกจึงต้องรู้ตอบแทนบุญคุณผู้เป็นพ่อแม่ โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ เพราะพ่อแม่ถึงจะมีบุญคุณ แต่บุญคุณแม่นั้นมากกว่าที่พ่อมี ดังคำสอนโบราณที่ว่า

“คุณพ่อเท่าภูเขาเกล้า คุณมารดาเท่าฟ้ากับดิน”

การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ผู้ชายสามารถทำได้ด้วยการบวชเพียงครั้งเดียวก็สามารถใช้ผ้าเหลืองเพื่อนำแม่ขึ้นสู่สวรรค์ ส่วนผู้หญิงจะหาผลบุญด้วยการบวชไม่ได้ จึงต้องทำบุญด้วยการไปวัดเพื่อแสวงหาบุญ สร้างผลบุญให้แก่พ่อแม่ ที่ละเล็กละน้อยนอกจากนี้ก็เพื่อความ สุข ความเจริญของตนในภพนี้ และภพหน้า และเชื่อว่าเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ ดังนั้นจึงสามารถทำบุญด้วยการตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม ดังกลอนย่ำสอนหลานกล่าวไว้เพื่อคนรุ่นหลังได้ปฏิบัติกัน

...เห็นว่าวันสืบนั่น	ให้ธรรมบุญตักบาตร
กันผู้ใดอยากขึ้น	เมื่อฟ้าให้หมั่นทาน...
...ซ่อมมาแล้ว	ยายย่ากับหลาน
ก็จึงพากันตก	แต่งทานศีลสร้าง
ธรรมบุญสร้าง	เททานตักบาตร
หมายขาดน้ำ	น้ำอยู่ให้อยู่เย็น..... (ขาด = หขาด)

(กาพย์กลอน ย่ำสอนหลาน, 2000) (ทาบ/ทอบ ย 'าสอนทาวน, 2000)

นอกจากการทำบุญด้วยการเข้าวัดแล้ว ผลบุญอย่างหนึ่งที่ได้ก็คือการทำความดีเพื่อพ่อแม่ เพราะพ่อแม่เปรียบเสมือนพระผู้เป็นเจ้า ผู้ใดทำดี และเชื่อฟังพ่อแม่จะประสบแต่ความสุข ความเจริญ ดังแสดงออกในคำสอน และในหนังสืออินธนิณสอนลูก

...อันว่า	คำปากของพ่อแม่	หนักเก็งธรณี
	ไฟผู้ยำแยนบ	หากจักเอืองเมื่อหน้า
	คุณพ่อเท่าภูเขาเกล้า	คุณแม่เท่าฟ้ากับดิน...

(อินธนิณสอนลูก, 1975) (ฮันบ 'ียงสอนว 'ท, 1975)

เมื่อผลบุญที่ผู้หญิงได้โดยผ่านการทำบุญตักบาตร และการดูแลเอาใจใส่ฟังคำสอนของพ่อแม่ ผู้หญิงจึงถูกคาดหวังให้เป็นผู้หญิงที่ดี มีความอ่อนหวาน อ่อนช้อย งดงามอ่อนน้อม และมี ความดูหมั่น (ขยันหมั่นเพียร) ดังนี้

...เป็นหญิงนี้	ให้ทำเนียมนามไก่อ
ไก่อมันช่างฝึกช่างป้อ	ปองเลี้ยงให้ใหญ่สูง
อันนี้ คำขุนเฒ่า	อินธนิณแต่ปางก่อน
ชักให้นั้นรณคนน้อย	ฟังแล้วรำพึง พ่อเนอ
ชื่อว่าเป็นคนให้	ทำเนียมนามเต่า

มันหากเมียนใจไว้	ดีแล้วจึงค่อยหนี
บอกว่าสำที่แม้ง	ในแง่ความคิด พ่อแล้ว
ชาติที่เป็นแนวหญิง	ก่หย่างวางหลาฝ่าย (ก่ = กี่)
ยามใดเจ้า	ลีลาเข้าบ่อน ก่ดี
ให้เจ้าคิดแจบแจ้ง	ดีแล้วจึงค่อยนอน พ่อเนอ...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (ฮั๊วบ๊วยฮานฮอนวู, 1975)

การปฏิบัติตนดังกล่าวสอนถือเป็นลูกที่ดี เป็นผู้หญิงที่ดี ขณะเดียวกันผู้หญิงที่ไม่สามารถปฏิบัติตนได้เช่นคำสอน หรือไม่ถือศีลห้า ถือว่าเป็นหญิงไม่ดี เทวดาไม่เหลียวแล และเป็นคนเหม็นสาบ

...อันนี้	อุปมาแท้	มาเทียมสอนโลก
	หญิงผู้ประเสริฐ	ศีลห้าอยู่ด้อม
	หญิงผู้มีศีลนั้น	คิงหอมสุทธะยิ่ง
	เทวดาอยู่ฟ้า	ลงเฝ้าสู่ (ทุก) วัน
	หญิงบ่มีศีลนั้น	คิงมันเหม็นสาบ
	เป็นดัง ผีซาก (ซาก) ฮ้าย	ไหลค้างแค่เพื่อย
	มีแต่สบเหม็นแสบ	อเวจีปองตอด (ชี ออกเสียงว่า ลี = กี่จะ)
	กาหากเห็นซากฮ้าย	ชีบินเจี้ยเจดลง
	ชาติที่ ของเหม็นนี้	แมลงวันเจียวชีหัวต่อ
	ขงหากจีไ้แล้ว	หนอนชิบร้อนบุนกิน...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (ฮั๊วบ๊วยฮานฮอนวู, 1975)

หญิงชั่วหญิงเลวคือหญิงที่ไม่มีศีลห้า ไม่ทำบุญทำทาน และการถือศีลห้าไม่ใช่เพียงแค่ทำบุญในวัดเท่านั้น การทำหน้าที่ในบ้าน และการเตรียมอาหารไปวัดก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศีลห้า ดังนั้นการสอนให้ผู้หญิงรู้จักหน้าที่ประจำวันของตนจึงเป็นสิ่งที่เฒ่าแก่พ่อแม่สอนลูกหลานของตน

...อันหนึ่ง	ให้เจ้าลูกแต่เช้า	ประสงค์แต่งจ้งหัน (อาหารเช้า) พ่อเนอ
	ยามเมื่อบายของท่าน	ให้สาวลีส่งสร้าง (ให้มีความสะดวกเรียบร้อย)
	ชื่อว่ากินทานนี้	ทำตัวให้ประณีต
	อันว่าผมเกตเก้า	เคเรียนไว้อย่าให้มาย (รัดให้แน่น) แท้เนอ
	ให้ค่อยทำเพียนตุ้ม	เสมอชุมชมเยื่อ
	อย่าได้เฮดคู่เตื่อ	ดินชื้นไขว่พานั้นเนอ

อันหนึ่ง ถึงเมื่อยามแสงตั้งกองงายให้หาฮีต ดีเนอ

อย่าได้ลือบแต่เก้า น้ำมันย้อยชุ่มเลิง

พอเมื่อ ตะวันคล้อย ยามแสงใกล้ลี้ค่า มานั้น

ฮีตหากตั้งแต่งไว้ มาแพ้แต่ประลม

กลางคีนนั้น เจ็นนัยให้มีคู่

อย่าได้เฮดโอคอ้าง ทอนท้ออยู่ผู้เดียว พ่อเนอ...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (ฮั๊นบ๊อ ยานฮอน

ล.ท, 1975)

กิจกรรมที่ผู้หญิงทำประจำวัน ส่วนหนึ่งได้นำไปสู่การเกี้ยวพาราสีระหว่างบ่าวสาว เช่น การลงขว้างเงินฝ้ายในตอนค่ำคีน (ปั่นฝ้ายในคีนเดือนฉาย) เพราะผู้หญิงเมื่อก่อนต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตำหูกทอไหม (ทอผ้า) ซึ่งการทอผ้าในคีนเดือนฉายเป็นการเปิดโอกาสให้บ่าวสาวได้พูดคุย และเกี้ยวพาราสีกัน แต่การเกี้ยวพาราสี ผู้หญิงไม่ควรที่จะเป็นผู้พูดคุยล้อเล่น หรือแสดงกิริยาโต้ตอบผู้ชายได้ ต้องเป็นผู้ชายเป็นผู้เกี้ยวพาราสีก่อน ถ้าผู้หญิงทำตัวเป็นคนดีผู้ชายก็จะเข้ามาพูดคุยด้วยเอง

...ยามใดได้

หยินแคนแกมขุ่ย

ฝูงหมูป่าวขำน้อย

เทียวหลิ่น (เล่น) คำคีน

เขาก็จับแข่งฟ้อน

ทั้งอ่านหนังสือ

อย่าได้เ็นเทินเสียง

ตอบชายเซิงหลิ่น (หลิ่น = เล่น)

ให้ค่อยสวงนคนไว้

แปงเซิงให้มันค่อง คีดา

ชาติที่นกระจาบฮ้าย

เห็นเข้าหากชิตอม ดอกนา...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (ฮั๊นบ๊อ ยานฮอนล.ท, 1975)

ผู้หญิงนอกจากจะไม่สามารถเป็นผู้เกี้ยวพาราสีแล้ว การเลือกคู่ครองยังขึ้นกับผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ไม่พร้อมก็ไม่สามารถแต่งงานได้

... คั่นอยากมีคู่ช้อน

ให้มีผู้ปรึกษา หลานเอ

ให้ค่อยหาสื่อขุน

หมู่พงศ์พันธุ์เชื้อ

ให้ไปปรึกษาเฒ่า

ขุนกวนพ่อแม่

คั่นเฒ่าแก่บ่พร้อม

ให้เขาถือนอย่าเอา (เขา – อ่านว่า เขา = หยุต)

อย่ากลัวเป็นฮ้างกับทั้ง

ภายหลังห่างเหิน

กลัวแต่เป็นฮ้างหม้าย

ภานหน้าลืบดี...

(กาพย์กลอน ย่าสอนหลาน, 2000) (ทาบ/ทอน ย ' าสอนหลาน, 2000)

การเกี่ยวพาราสีของบ่าวสาวที่ผู้ใหญ่เห็นด้วยได้นำไปสู่การแต่งงาน และการแต่งงานได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงต้องการให้มีผู้ปกป้อง และทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผู้หญิงว่าอยู่ที่การได้แต่งงาน

...ชาติที่ ตรีตระกูลนี้	คนชายยังแก่
หญิงใดตัวบ่มีช้อน	ไฟชีย่านย่อนกลัว พ่อแล้ว
ชาติที่ หนองบ่มีหนามนี้	พรานแฮบมีช้อน (กลัว) มีแล้ว
มีวัง คับบ่มีเงือกเผ้า	คนไปก็บ่เจียม พ่อแล้ว
เพ็งที่เอาตัวให้	เป็นอาจารย์สอนตั้ง
อย่าได้ทำโอคอ้าง	หัวล้านสิ้นครู (รู้มากกว่าครู) นั้นเนอ
หญิงบ่มีชายช้อน	คนเกากากด (หญิงไม่มีค่า)
เป็นดัง ฝากระตาดฮ้าย	กลางบ้านเกือกขี้ดิน พ่อแล้ว
เฮือนบ่มีสีหน้า	กา (นกกา) บินมาหากลิ่ว
มีเฮือน คับบ่มีพ่อฮ้าง	โจน (ขโมย) สิเข้าล่วงช่อง...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (ฮันท์ ยานสอนวูท, 1975)

การแต่งงานของกลุ่มบ่าวสาวนั้น ความรักดูเหมือนไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่เป้าหมายของการแต่งงานคือการมีลูกเพื่อเป็นผู้สืบตระกูลต่อไป ดังคำผะผายย่อย

..ตึกแหหวังเอาปลา	เฮ็ดนาหวังเอาข้าว
พันโพน	ปลูกหมากถั่ว
เอาหัวเอาเมีย	หวังเอาลูกเต้า แทนเชื้อสืบแนว

(วรรณคดีโบราณลาว, 2008) (อ้นบะละดัวโบราณลาว, 2008)

นอกจากผะผายย่อยได้แสดงให้เห็นว่า การแต่งงานเพื่อให้มีลูกหลานมาสืบเชื้อแทนแนวในวงศ์ตระกูลแล้ว ในการปฏิบัติพิธีกรรมจริงปัจจุบัน ยังมีการแสดงให้เห็นว่า เมื่อคู่บ่าวสาวแต่งงาน ความคาดหวังที่คนอื่นมีต่อพวกเขาก็คือ การมีลูก และให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องดังคำให้พรในพิธีแต่งงานกล่าวไว้

...ซ้อยจักเชิญเอาขวัญบาคน (ท้าว) ให้เข้ามาเทียมไหล่	
ละไมเนื้อผิวบาง สมนางงามอยู่ทำอินทพากฟ้าปูนแปง (แต่งงานแต่ฟ้า)	
ให้เข้ามาเฟือแฝง	เมียแพงถึงเต่า
ฮ้อยขวบเข้า	นานยังพาयरธา (อยู่ด้วยกันตลอดกาล)
ให้เจ้ามีบุตร	หญิงชายอย่าน้อย...
...ซ้อยจักเอาสองสิ	เสียงหมอนซ่อนเลื้อ

ให้เจ้าได้สืบเชื้อ	พ่อแม่แทนเฮือน...
...มี (ได้) ลูกชาย	ให้ได้ผู้ประเสริฐ
ให้เจ้าได้ลูกแก้ว	เกิดฮ่วมอุทธรณ์
ให้เจ้าได้ฟังคำสอน	ตายายพ่อแม่
แผ่ใจกว้าง	พี่น้องวงศ์สา....

(ดวงใจ หลวงพระสี, 2005) (ดวงใจ หลวงพระสี, 2005)

หลังการแต่งงาน ผู้หญิงต้องเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ของตน คือการดูแลหัว ดูแลลูก ดูแลญาติพี่น้อง และต้องมีความซื่อสัตย์ต่อหัว การนอกใจหัวถือว่าเป็นหญิงที่เลวทราม ชาวบ้านไม่เหลียวมอง และทำการสิ่งใดไม่ได้ดังประสงค์

...บัดนี้ พ่อจกกับตัวตั้ง	สอนฮิตครองเฮือน ก่อนแล้ว
ตามแต่ฮัซฮัซ	ที่เขาเฮียนฮู้
หญิงใดฮู้	คลำคิงสังัด อยู่ดั้นนั้น
เทวดาอยู่ฟ้า	มาเฝ้าหมั่นตน
หญิงใดแองสงวนฮู้	คันหากามโรค
ฝูงหมู่เทพพระชานทัย	เห็นแล้วถ่มน้ำลาย
แม่นว่ามีของได้	อันใดบ่ประเสริฐ
แม่นว่ามีลูกน้อย	ย่ำอย่างเหลวไหล
ไฟบ่เอ็นคูฮัก	ใส่เพาเอาฮุ้ม
แม่นว่ามีมันมีฮู้	โหมงามบ่คือเฟิ่น
แสนว่ามีหน่วยแก้ว	มาไว้กับกุล (ไม่เกือกุล)
กันแม่นมีหัวได้	อุปะชนใจถ่อย
จักได้นอนน้ำร้อน	ทั้งคันเปลือกแดง นั้นแล้ว...

(อินธิญาณสอนลูก, 1975) (อินทิ งามสอนลูก, 1975)

จากคำสอน สุภายิต และทำให้พรเห็นได้ว่า การทำบุญทำทาน และการปรนนิบัติพ่อแม่สามี ลูก คือเส้นทางหนึ่งที่น่าผู้หญิงไปสู่ความสุขความเจริญในชาตินี้ และในสวรรค์ชั้นฟ้าเมื่อล่วงลับไปแล้ว พร้อมกันนี้ยังแสดงให้เห็นถึง ความเป็นหญิงนั้นต้องเป็นคนพูดจาอ่อนหวาน อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนขยัน ตื่นตีกลูกเช้า ไม่เป็นหญิงที่เกี้ยวพาราสีกับชายก่อน ต้องเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ ผู้คนในครอบครัว ญาติพี่น้อง และแขกคนภายนอกที่มาเยี่ยมเยือน เมื่อมีหัวก็ต้องดูแลปรนนิบัติหัวให้ดี ถนอมต่อมดุมลูกโตเหมือน “แม่เต่า” และคอยเลี้ยงคอยเกร้อ (ให้อาหาร) ให้ใหญ่สูงเหมือน “แม่ไก่” นอกจากนี้หญิงที่ไม่มีศีลห้า หญิงที่ไม่ทำบุญทำทาน ไม่ฟังคำสอนผู้เฒ่าผู้แก่เป็นหญิงชั่ว

ร้าย เมื่อตายไปไม่ได้ขึ้นสวรรค์ เท่านั้นยังไม่พอยังทำให้ชีวิตมีแต่ความลำบาก ทำการใดไม่ขึ้น โดยเฉพาะหญิงที่แต่งงานแล้ว การนอกใจัวถือว่าเป็นบาปอันใหญ่หลวง เป็นหญิงที่ไม่ดี แม้แต่การต่อว่ากับสามีก็ไม่สามารถที่จะกระทำได้ แต่อย่างไรก็ตามพอเห็นได้ว่าคำสอนที่ผู้หญิงได้รับนั้น เป็นการสอนให้ผู้หญิงทำงานในบ้าน เอาใจใส่ดูแลผู้อื่น โดยเฉพาะคนแก่ และเด็กในครอบครัว รวมทั้งญาติๆ ทั้งสองฝ่ายด้วย

2.4.3 “คนลาว” ลูกหมากน้ำเต้าป๋ง และแม่ในมิตินบ้าน

ถ้าถามว่า “คนลาวเกิดมาจากไหน” ไม่ว่าเฒ่าแก่ ผู้ใหญ่ และเด็กต่างก็เชื่อกันว่า “คนลาวเกิดมาจากหมากน้ำเต้าป๋ง” ความเชื่อนี้เชื่อกันว่า เมื่อก่อนมีหมากน้ำเต้าป๋งลูกหนึ่ง และมาวันหนึ่ง ได้มีเสียงออกมาจากหมากน้ำเต้าป๋ง พระยาแถมเลยเอาเหล็กชี (อ่านออกเสียงว่าเหล็กชี = ไม่ปิ้งที่ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กที่ใช้สำหรับเจาะรู) เผาไฟจนแดงแล้วนำมาแทงใส่หมากน้ำเต้าป๋ง เมื่อถอดเหล็กชีออกก็มีมนุษย์ลี้ลับไหลออกมาสามกลุ่ม กลุ่มแรกที่ออกมามีผิวสีดำเพราะติดถ่านของเหล็กชีที่เผาหมากน้ำเต้าป๋ง กลุ่มนี้เรียกว่าเผ่าลาวเทิง กลุ่มที่สองออกมามีผิวสีเหลืองเพราะถ่านได้ถูกกลุ่มแรกเอาไปแล้วส่วนหนึ่ง กลุ่มนี้เรียกว่าเผ่าลาวลุ่ม (ในนี้รวมมีเผ่าลาวพวนอยู่ด้วย) และกลุ่มสุดท้ายที่ออกมา มีผิวสีขาวเพราะหมื่นหม้อ (ถ่านหรือดินหม้อ) จากเหล็กชีได้ถูกสองกลุ่มเอาไปหมด กลุ่มนี้เรียกว่าเผ่าลาวสูง

จากเรื่องเล่าแบบนิยายปรัมปรา (myth) และความเชื่อนี้ประเทศลาวเมื่อก่อนได้มีการจัดวางพลเมืองออกเป็นสามชนชาติชนเผ่าใหญ่ นั่นก็คือ ชนชาติลาวเทิงที่ชอบดำรงชีวิตอยู่ตามเนินภู ชนชาติลาวลุ่มที่ชอบดำรงชีวิตอยู่ที่ราบเพียง หรือตามริมแม่น้ำ และชนชาติลาวสูงชอบดำรงชีวิตอยู่คอย แต่ปัจจุบันรัฐลาวไม่เรียกสามชนชาติชนเผ่าเหมือนเมื่อก่อน โดยอิงตามการจัดบรรดาเผ่าชนในลาวของห้องการศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ ปัจจุบันลาวมี 68 ชนเผ่า มีชนชาติเดียวคือชนชาติลาว (ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ, 2005) (สุนทรวาณวาวอว าวจวอ, 2005).

จากความเชื่อที่ว่าคนลาวเกิดมาจากน้ำเต้าป๋งลูกเดียวกัน ดังนั้นประชาชนลาวส่วนมากจึงประกอบขึ้นด้วยผู้คนที่มีนบถือศาสนาพุทธเหมือนกัน พุทธในที่นี้เป็นพุทธที่เชื่อในเรื่องผี และพุทธที่เชื่อในเรื่องของบาปกรรม และเชื่อในเรื่องของพ่อฟ้าแม่แถม (สัมภาษณ์ พ่อใหญ่, 5 พฤษภาคม 2553)

พุทธที่เชื่อในเรื่องผีให้ความเคารพผีหมื่นหนึ่ง ไหข้าว ผีบ้าน ผีเมือง ผีปู่ ผีย่า ผีญาติพี่น้องที่เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กันแต่ชาติก่อน ความเป็นแม่ถึงได้เชื่อในเรื่องของวิญญาณกลับชาติมาเกิด ดังแม่ของผู้ศึกษาเชื่อว่า

“บั๊กเอนี่เป็นพ่อเฒ่ากลับชาติมาเกิด” (ท้าวเอนี่คือตากลับชาติมาเกิด)

ท้าวเอนี่น้องชายหล้า (คนสุดท้าย) ของผู้ศึกษา แม่มีลูกหญิงห้าคน ลูกหญิงคนสุดท้าย
ได้แก่ปี แม่ตั้งครรรค์อีกครั้งถึงได้ลูกชาย จันทามแม่ว่าทำไมถึงได้รู้ว่าเป็นตา (พ่อของแม่) กลับชาติ
มาเกิด?

“ตอนแม่ท้องบั๊กเอนี่ พ่อเฒ่ารู้ว่าแม่ท้อง พ่อเฒ่าก็เริ่มเป็น โขเลย (ทรุด) แม่ฝันเห็นว่าพ่อ
เฒ่าจะมาเกิดนำ หลังแม่เกิดบั๊กเอนี่ได้บ่อฮอดเดือน พ่อเฒ่าก็ตาย เพราะวิญญาณฟื้นมาเกิดแล้ว” (เวลา
แม่ตั้งครรรค์ท้าวเอนี่ ตาก็เริ่มป่วย แม่ฝันว่าตาจะมาเกิดด้วย หลังจากที่แม่คลอดท้าวเอนี่ได้ไม่ถึงเดือน
ตาก็เสียชีวิต เพราะวิญญาณของตามาเกิดแล้ว)

นอกจากความเชื่อเรื่องผี/วิญญาณกลับชาติมาเกิดแล้ว แม่ยังเชื่อเรื่องบาปบุญ และเวร
กรรมที่ทำร่วมกันในชาติก่อน

“คนเขาจะได้มาเกิดเป็นพ่อแม่ลูกกัน ก่อขันธ์การเฮ็ดบุญฮ่วมกันแต่ชาติปางก่อน... ทุก
เทื่อที่แม่ไปวัด แม่ขอพรให้ลูกหมดทุกคน เพื่อชาติหน้าจะได้เกิดมาเป็นพ่อแม่ลูกกันอีก” (คนเราจะ
เกิดมาเป็นพ่อแม่ลูกกัน เพราะการทำบุญฮ่วมกันแต่ชาติก่อนทุกครั้งที่แม่ไปวัด แม่ขอพรให้ลูก
ทุกคน เพื่อชาติหน้าจะได้เกิดมาเป็นพ่อแม่ลูกกันอีก)

รูป 2.1 พ่อใหญ่ (พ่อของพ่อ) อายุ 103 ปี และลูกชายของผู้ศึกษา (สันติ) อายุ 1 ขวบ 7 เดือน (เมษายน, 2010)

รูป 2.2 (บน) ย่าโนลา (เพื่อนของยาย) อายุ 83 ปี (ล่าง) แม่เต่าสอน อายุ 67 ปี (เมษายน, 2010)

ความเชื่อสองอย่างนี้ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล แต่อีกความเชื่อหนึ่งที่ผสมผสานทั้งเรื่องผี และเรื่องเวรกรรม นั่นก็คือเชื่อว่าลูกที่เกิดด้วยเป็นทวดไฟฟ้าถล่มลงมา การส่งมานี้ผู้หญิงคนใดมีบุญมากก็จะได้ลูกที่ดี และลูกที่ดีก็สามารถเลือกมาเกิดกับแม่ที่ดี มีทรัพย์สินสมบัติ แต่ลูก หรือวิญญาณที่ทำชั่วพ่อฟ้าแม่ถล่มก็จะส่งลงมาเกิดเป็นลูกของผู้ทุกข์ยาก

“เผือกกว่าแม่มีบุญ เทวดาส่งแต่ลูกที่ดีมาให้อ้อ ลูกแม่แต่ละคนก็เป็นแต่คนดี บ่อเฮ็ดเฮ็ดแม่ทุกข์เจอน่า” (ใครๆ ก็พูดว่าแม่มีบุญ เทวดาส่งลูกที่ดีมาให้ ลูกทุกคนเป็นคนดีทั้งนั้น ไม่ทำให้แม่กลุ้มใจ)

ไม่ใช่แม่คนเดียวที่เชื่อเรื่องผี/วิญญาณกลับมาเกิด เรื่องบาปกรรม รวมทั้งความเชื่อเรื่องทวดไฟฟ้าถล่มลงมาเกิด จากการสัมภาษณ์ พ่อใหญ่ ย่าโนลา ป้าเวียง และแม่เต่าสอน แต่ละคนต่างก็เห็นพ้องกันหมด

2.4.4 แม่ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์

การแพทย์ในลาวต่างก็เชื่อว่าผู้หญิงตั้งครรภ์ได้เพราะการปฏิสนธิซึ่งเป็นกระบวนการทางชีว-เคมี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ ลูกที่เกิดมานั้นเป็นการผสมพันธุ์ระหว่างพ่อแม่ ซึ่งทางการแพทย์ในลาวร่วมกับหน่วยงาน โครงการต่างๆ ที่ทำงานด้านเพศศึกษาต่างก็รณรงค์ และทำคู่มือออกมาสู่มวลชน นักเรียน นักศึกษา ทั้งตัวเมือง และชนบท ดังแสดงออกในหนังสือว่าด้วยเรื่อง

เพศศึกษา ที่ใส่ชื่อหนังสือว่า “อายุน้อย” ด้วยความร่วมมือระหว่างองค์กร NGO (MCC) และกระทรวงสาธารณสุข ได้ระบุหัวข้อว่าด้วยการท้องว่า

“การตั้งท้องคือการปฏิสนธิระหว่างไข่ของแม่ และเชื้ออสุจิของพ่อ แล้วสร้างให้เกิดตัวอ่อนขึ้นมา การปฏิสนธินี้ไม่ใช่ว่าจะเกิดได้ตลอดเวลา สามารถเกิดได้เพียงช่วงที่ไข่สุกเท่านั้นซึ่งในรอบเดือนหนึ่งไข่จะสุกครั้งหนึ่ง และสามารถปฏิสนธิได้ในระยะสามวันถ้าเกินสามวันไม่มีการร่วมเพศไข่ก็จะหล่นแล้วเป็นประจำเดือนนั่นเอง (องค์กร MCC และกระทรวงสาธารณสุข, 2008) (ฮิวทาบ MCC และกระทรวงสาธารณสุข, 2008)

ดังนั้น น่าจะกล่าวได้ว่า ความเป็นแม่ในทางวิทยาศาสตร์เป็นสาระสำคัญประการหนึ่งของนิยามของรัฐลาวที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่

2.4.5 รัฐสมัยใหม่กับความเป็นแม่: มองผ่านนโยบายการพัฒนาประชากร

หลายประเทศในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะบรรดาประเทศกำลังพัฒนา ยึดถือวาทกรรมการพัฒนาที่ระบุว่า ปัญหาประชากรเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเอาใจใส่อย่างรีบด่วน ถ้าอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูงจะเป็นสิ่งถ่วงดุลการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างล่าช้า ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจำนวนของประชากรส่วนหนึ่งเกิดจากการกำหนดนโยบายประชากรในประเทศ ดังนั้น การกำหนดนโยบายประชากรจึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องคำนึงถึง และเป็นนโยบายสำคัญเคียงคู่กับนโยบายการพัฒนาทางด้านอื่นๆ (คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, 1999:1) (ละนะภะภะวาท ๑๖๖, 1999: 1)

สำหรับประเทศลาว ก่อนการปลดปล่อยช่วงปี ค.ศ. 1969-1974 ลาวมีนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประชากร (World Health Organization, Western Pacific Region, 1994-2003: 29) และนอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง รมรงค์ สร้างหน่วยงานสาธารณสุขโดยรวม อันเป็นรากฐานให้แก่งานรักษาสุขภาพพื้นฐาน สุขอนามัย 3 สะอาดที่มีมาแต่สมัยต่อผู้กู้ชาติ และงานดังกล่าวมีการเคลื่อนไหวของหน่วยงานสุขภาพในช่วงสหกรณ์ต่อมา ภายหลังลาวสถาปนาประเทศ เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ ส.ป.ป. ลาว เมื่อปี ค.ศ. 1975 พรรคฯ และรัฐบาลแห่ง ส.ป.ป. ลาว พยายามปรับปรุง และแก้ไขระบบสาธารณสุขเพื่อรองรับการให้บริการประชาชนที่นับวันเพิ่มมากขึ้น ไปพร้อมกับการรักษาบาดแผลจากสงคราม และการสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติที่ละก้าว (กระทรวงสาธารณสุข, 2000: 14-15) (กระทรวงสาธารณสุข, 2000: 14-15)

การพัฒนาประชากร หรือการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขก็ได้เคียงคู่ไปกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ นโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชาติตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 ถึงปัจจุบัน พรรคฯ และรัฐบาลแห่ง ส.ป.ป. ลาว ได้มีการสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลาได้แก่ ช่วงแรก ปี ค.ศ. 1975-1985 ช่วงที่สอง ปี 1986-1996 และช่วงที่สาม ปี ค.ศ. 1996-2006

ช่วงแรก (1975-1985) หลังการปลดปล่อย ส.ป.ป. ลาว ได้ประกาศเป็นประเทศประชาธิปไตยเดินตามเส้นทางสังคมนิยม ได้นำเอาแนวคิดอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์ เลนิน เข้ามาสร้างสรรค์ประเทศชาติ โดยได้รับการสนับสนุนจากอดีตสหภาพโซเวียต และสังคมนิยมเวียดนาม อย่างเช่นนโยบายการพัฒนาโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ และการปกครอง ในด้านการปกครองมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นแกนนำ ผ่านการเลือกตั้งโดยท่านไกสร พรหมวิหาร ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานพรรคคนแรกหลังการปลดปล่อย ส่วนระบบเศรษฐกิจในช่วงนี้ยังพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ขีดเลือรูปแบบเศรษฐกิจรวมศูนย์ ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่เอารัฐเป็นศูนย์กลาง รัฐเป็นผู้กำหนดว่าจะผลิตอะไร ทำไร อย่างไร กรรมสิทธิ์ปัจจัยการผลิตขึ้นกับรัฐโดยตรง ถึงอย่างไรก็ตามช่วงนี้เป็นช่วงที่เร่งใส่การปกปักรักษาประเทศชาติ ยังเป็นประเทศปิด ไม่มีการร่วมมือกับประเทศอื่นมากนักนอกจากประเทศสังคมนิยมที่ให้การสนับสนุน

ช่วงที่สอง (1986-1996) ระบบเศรษฐกิจในลาวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เป็นช่วงของการริเริ่มเปิดกว้าง และปรับแนวทางนโยบายต่างๆ สร้างนโยบาย และระบบกฎหมายต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนต่างชาติ ช่วงนี้เองเป็นช่วงของการริเริ่มพัฒนากว้างขวางอย่างรอบด้าน ทางด้านสาธารณสุขได้รับการปรับปรุง ประชาชนเริ่มมีชีวิตการกินอยู่ และสุขภาพค่อยๆ ดีขึ้น ส่งผลให้จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในตอนท้ายของช่วงนี้เอง ปี ค.ศ. 1994 ส.ป.ป. ลาว ได้เข้าร่วมกองประชุมสากลว่าด้วยประชากร และการพัฒนาที่นครไคโร ประเทศอียิป ที่เรียกร้องให้ทุกประเทศในโลกสร้างนโยบายด้านประชากร และการพัฒนา ส.ป.ป. ลาว เผชิญกับปัญหาประชากร ไม่ว่าจะเป็นการเกิด และการตายที่มีอัตราสูง นอกจากนี้อายุเฉลี่ยของพลเมืองก็ยังต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในแถบเอเชีย

จากการสำรวจพลเมืองปี ค.ศ. 1995 พบว่าประชากรลาวมี 4.6 ล้านคน อัตราอายุเฉลี่ยมีเพียง 51 ปีเท่านั้น อัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี มีถึง 104 ต่อเด็กเกิดมีชีวิต 1,000 คน เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีมีถึง 170 คนต่อเด็กเกิดมีชีวิต 1,000 คน อัตราการเสียชีวิตของผู้หญิงวัยเจริญพันธุ์ปี ค.ศ. 1993 มีอยู่ 656 คนต่อผู้หญิงคลอดลูก 100,000 คน ถือว่าจัดอยู่ในอันดับสูงที่หนึ่งเมื่อเทียบกับบรรดาประเทศในเอเชีย อัตราการเพิ่มขึ้นของพลเมือง 2.5% ต่อปี ถ้าอัตราดังกล่าวยังคงดำเนินอยู่

ในระดับคงที่ถึง ปี ค.ศ. 2010 ประชากรลาวจะมีถึง 6.8 ล้านคน และ 8.7 ล้านคนในปี ค.ศ. 2020 สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาผู้หญิง และการพัฒนาประเทศชาติ เพราะการเพิ่มขึ้นของประชากรเรียกร้องให้มีเสบียงอาหาร สาธารณูปโภค ระบบการศึกษา สาธารณสุข และอื่นๆ เพื่อรองรับ (คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, 1999: 1-2) (ตะนะว่มาะทาวนแฉะบาวนแฉะ ' ๖๖ ๓, 1999: 1-2)

เพื่อปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาประชากร ปี ค.ศ. 1995 กระทรวงสาธารณสุขนำเสนอ นโยบายการเกิดลูกห่าง หรือนโยบายการคุมกำเนิด (นโยบายการวางแผนครอบครัว) ต่อรัฐบาลและได้รับการอนุมัตินำมาใช้ ซึ่งรัฐบาลได้สนองการบริการวิธีการคุมกำเนิดในรูปแบบไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และการบริการมีการสนองให้ทุกคนทั่วประเทศผู้ที่มีความต้องการในการคุมกำเนิด (World Health Organization, Western Pacific Region, 1994-2003: 29-30) พอมาถึงการประชุมใหญ่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวครั้งที่ VI ในปี ค.ศ. 1996 ได้กำหนดไว้ว่า

“ปฏิบัตินโยบายประชากรอย่างตั้งหน้า ทำให้การเพิ่มขึ้นของพลเมืองสอดคล้องกับระดับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ยกระดับความรู้ และภาระอนามัยของประชาชนบรรดาเผ่า ก่อสร้างแรงงาน วิชาชีพ และจำนวนคน ให้สามารถตอบสนองความต้องการอันรีบด่วนในเฉพาะหน้าของการพัฒนาประเทศชาติ” (คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, 1999: 2) (ตะนะว่มาะทาวนแฉะบาวนแฉะ ' ๖๖ ๓, 1999: 2)

จากการปฏิบัตินโยบายการพัฒนาระยะกลางช่วงปี ค.ศ. 1991-1995 รัฐบาลรู้ถึงผลกระทบทางลบจากการเจริญพันธุ์ในระดับสูงต่อสุขภาพแม่และเด็ก ก็คือเศรษฐกิจ และสวัสดิการครอบครัว และได้กำหนดว่าการมีลูกหลายคนได้สร้างปัญหาหนักหน่วงต่อสุขภาพของผู้หญิง และได้ปิดล้อมผู้หญิงอยู่ในวงจรของความทุกข์ยาก และสุขภาพไม่แข็งแรง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบส่วนของผู้หญิงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม นอกจากนี้ยังสร้างปัญหาทางสุขภาพแก่เด็กอีกด้วย ดังนั้นนโยบายการพัฒนาประชากรจำเป็นต้องมีมาตรการลดผ่อนอัตราการเจริญพันธุ์เพื่อสร้างเงื่อนไขให้แก่ผู้หญิงได้ประกอบส่วนในขบวนการพัฒนาประเทศชาติ และปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ของผู้เป็นแม่ และเด็กเล็ก พร้อมทั้งยกสูงคุณภาพชีวิตของครอบครัว ดังนั้น จึงควรให้คู่สมรสมีลูกตามจำนวนที่เหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบต่อสุขภาพผู้เป็นแม่ และไม่ทำให้ผู้หญิงมีความเสี่ยงสูง (คณะกรรมการแผนการแห่งรัฐ, เพิ่งอ้าง: 2-3) (ตะนะว่มาะทาวนแฉะบาวนแฉะ ' ๖๖ ๓, ๑๙๙๙: 2-3)

ช่วงที่สาม (1996-2006) เป็นช่วงของการรับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือระบบเศรษฐกิจตลาดที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ช่วงนี้เป็นการเน้นเรื่องเศรษฐกิจการตลาดเพื่อเร่งใส่การปลดปล่อยความยากจนแห่งชาติ ตามที่รัฐบาล ส.ป.ป. ลาว รับรองเอาแถลงการณ์รอบสหัสวรรษของสหประชาชาติ (UN Millennium) ในเดือน กันยายน ปี ค.ศ. 2000 แถลงการณ์ดังกล่าวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุแผนการลดผ่อนความยากจนของมนุษย์ในโลก โดยกำหนด 8 เป้าหมายเช่น เพื่อบรรลุผล หนึ่ง ลดความยากจน และภัยอดอยาก (อดอยาก) สอง ให้ทุกคนได้รับการศึกษาขั้นประถมอย่างทั่วถึง สาม ส่งเสริมบทบาทหญิงชาย และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้หญิง สี่ ลดผ่อนอัตราการเสียชีวิตของเด็กเล็ก ห้า ปรับปรุงสุขภาพของผู้หญิง หก ด้านกับเชื้อพยาธิเอดส์ ไข้มาเลเรีย และเชื้อพยาธิอื่นๆ เจ็ด รับประกันความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม แปด สร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาในขอบเขตทั่วโลก (Government of Lao and United Nation, 2004)

ในช่วงนี้ (1999) นโยบายการคุมกำเนิดได้รับการพัฒนาตามเป้าหมายของการประชุมการพัฒนา นโยบายประชากรแห่งชาติ นโยบายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องสุขอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักๆ กับการคุมกำเนิดในครอบครัว เพื่อลดอัตราการตายของแม่ และเด็กเล็กลง ขณะเดียวกันความต้องการต่อจำนวนลูกในครอบครัว ต้องขึ้นกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และสิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว นโยบายประชากรมีสามวัตถุประสงค์และห้าเป้าหมายหลักดังนี้

วัตถุประสงค์ทั้งสามได้แก่ หนึ่ง เพื่อให้ประชาชนลาวก็คือพ่อแม่สามารถกำหนดจำนวนลูก และระยะห่างของการเกิดลูกอย่างเหมาะสม และมีความรับผิดชอบ โดยอิงกับเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว เพื่อให้ชีวิตการเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น และทำให้การเพิ่มขึ้นของประชากรสอดคล้องกับระดับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม สอง ส่งเสริมการจัดวางประชากรให้มีความสมดุล ระหว่างตัวเมือง และชนบท และระหว่างท้องถิ่นต่างๆ ในเวลาเดียวกันก็รับประกันการโยกย้ายของประชาชนอยู่ภายในประเทศอย่างมีแผนการ สาม ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ และการเข้าร่วมอย่างเต็มส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมเพื่อลดผ่อนความยากจนของประชาชนบรรดาเผ่า

สำหรับ ห้า เป้าหมายของนโยบายประชากรได้แก่ หนึ่ง สนับสนุนบรรดามาตรการส่งเสริม การบรรลุอัตราการขยายตัวของพลเมืองให้สอดคล้องกับระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคม และความสามารถตอบสนองการทำงานภายในประเทศ สอง รมรงค์ และให้การช่วยเหลือประชาชนบรรดาเผ่า เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นโดยรับประกันความปลอดภัยของแม่ ลดผ่อนอัตราการตายของเด็ก และของผู้เป็นแม่ ทำให้คู่สามี สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับจำนวนลูก และระยะห่างของการมีลูกที่เหมาะสมกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว สาม

ปรับปรุง และยกระดับความรู้ ความสามารถของผู้หญิงลาว และบรรดาเผ่าทางด้านการศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมให้สูงขึ้น สี่ ส่งเสริมการจัดวาง ประชากรให้มีความสมดุลระหว่างตัวเมือง และชนบท ระหว่างท้องถิ่นต่างๆ ในทั่วประเทศ เพื่อปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม และรับประกันการพัฒนาแบบยั่งยืน ห้า ส่งเสริม และอำนวยความสะดวก ให้แก่การนำเอาปัจจัยประชากร สอดเข้าในทุกนโยบาย แผนการ และแผนงานทางด้านเศรษฐกิจ - สังคม ด้วยการเก็บข้อมูล การวิจัย เกี่ยวกับประชากรและการพัฒนา พร้อมทั้งเพิ่มความสามารถ ทางด้านวิชาการด้านประชากร และการพัฒนา

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาก็คือการลดความยากจนแห่งชาติพรรค และ รัฐบาลได้วางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวเพื่อการพัฒนาประเทศ ช่วงนี้เป็นช่วงของการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็ง และเป็นรูปแบบทันสมัย ดังนั้น กองประชุมของพรรคครั้งที่ 7 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12-14 มีนาคม ค.ศ. 2001 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และการ พัฒนาสังคมเพื่อลดความยากจนแห่งชาติระยะยาวไว้อย่างชัดเจน เช่นยุทธศาสตร์การพัฒนา ระยะ 10 ปี (2000-2010) และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะ 20 ปี (2000-2020) ซึ่งมีประเด็นเร่งด่วน ในการพัฒนาอยู่หลายประเด็น แต่ส่วนนี้จะนำเสนอเพียงประเด็นนโยบาย หรือวาทกรรมที่เป็น ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประชากร หรือนโยบายสุขภาพเจริญพันธุ์ของแม่และเด็กที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาครั้งนี้

ในการปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านนโยบายประชากร นโยบายสุขภาพเจริญ พันธุ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนาประชากร และ การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจ - สังคมของประชาชนลาวบรรดาเผ่า พรรคฯ และ รัฐบาลได้มีระดับคาดการณ์ทางด้านเจริญพันธุ์ถึงปี 2020 คือขยายหน่วยงานการรักษาสุขภาพขั้น พื้นฐาน สุขภาพเจริญพันธุ์ และการวางแผนครอบครัวให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอยู่ตามเขตชนบท เพื่อลด ผ่อน:

อัตราการตายของผู้หญิงในวัยเจริญพันธุ์จาก 656/100,000 คน ในปี ค.ศ. 1993 มาเป็น

490/100,000 คน ในปี 2000

250/100,000 คน ในปี 2010

130/100,000 คน ในปี 2020

อัตราการตายของเด็กเล็กต่ำกว่า 1 ปี จาก 104/1,000 เด็กเกิดมีชีวิต ในปี 1995 มาเป็น

85/1,000 เด็กเกิดมีชีวิต ในปี 2000

40/1,000 เด็กเกิดมีชีวิต ในปี 2010

20/1,000 เด็กเกิดมีชีวิต ในปี 2020

ในการปฏิบัติงานนโยบายให้ปรากฏเป็นจริง ก็คือการให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ในหน่วยงานภาครัฐ รัฐบาลได้มีกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่วางแผนโดยรวม เป็น ศูนย์กลางใหญ่ เป็นผู้นำในการจัดตั้งปฏิบัติ วางแผน ตรวจสอบและติดตามแผนงานโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีศูนย์แม่และเด็กตามโรงพยาบาลระดับจังหวัด 17 แห่ง ระดับอำเภอ 126 แห่ง สุข

ศาลา 769 แห่ง และ หมอประจำบ้าน หรืออุ้งยาประจำบ้าน 6,869 แห่ง ห้องตรวจพยาธิเอกซน 362 แห่งทั่วประเทศ (ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 2009) (ส.บ.สะท.๓๓๓๓, 2009) สำหรับโรงพยาบาลใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางมีสามแห่ง เช่น โรงพยาบาลแม่ และเด็กที่นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นโรงพยาบาลที่เน้นทางด้านการประสูติ พยาธิหญิง และเด็กเล็ก ทำหน้าที่ในการรักษา และป้องกันสุขภาพผู้หญิง และเด็ก ทั้งเป็นโรงเรียนสอนภาคปฏิบัติจริงให้นักศึกษาทั้งพยาบาล และหมอนอกนี้ยังมีคณะกรรมการแม่และเด็กแห่งชาติ ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1992 ทั้งหมดนี้เพื่อทำหน้าที่ ในการดูแล และให้บริการแก่ประชาชนลาวโดยรวม โดยเฉพาะแก่แม่และเด็ก (กระทรวงสาธารณสุข, 2007) (กระทรวงสาธารณสุข, 2007)

จากการปฏิบัตินโยบายประชากรแห่งชาติ ก็คือการปฏิบัตินโยบายสุขภาพเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว นั่นเอง จากผลสำรวจสุขภาพเจริญพันธุ์ในปี ค.ศ. 2000-2005 ถือได้ว่าการปรับปรุงในทางที่ดีขึ้น อัตราการคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นจาก 40.5% ในปี ค.ศ. 2000 มาเป็น 51.4% ในปี 2005 สุขภาพของผู้หญิงดีขึ้นเป็นต้น การได้รับการดูแลในเวลาตั้งท้อง จากที่ผู้หญิงตั้งท้องไม่ได้รับการดูแล ในปี 2000 มีอยู่ 75.8% ลดเป็น 71.5% ในปี 2005 ได้รับการดูแลจากหมอเพิ่มขึ้นจาก 12.6% เป็น 15.7% ตามลำดับ อัตราการตายลดลงจาก 6.3% มาเป็น 5.4% ส่วนข้อมูลด้านอื่นต่างก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยรวมดังตารางข้างล่าง

ตาราง 2.1 จำนวนพลเมืองที่เข้ารับการวางแผนครอบครัวปี 2000-2005

ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005	ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005
ขนาดพลเมือง (คน)			เคยใช้วิธีคุมกำเนิด (%)		
รวม	126,121	120,324	ใช้วิธีใดหนึ่ง (ผู้หญิงแต่งงาน)	40.5	51.4
หญิง	63,407	60,740	วิธีทันสมัย (ผู้หญิงแต่งงาน)	32.2	47.2
ชาย	62,174	59,584	ใช้วิธีใดหนึ่ง (ผู้หญิงทั้งหมด)	30.9	39.6
			วิธีทันสมัย (ผู้หญิงทั้งหมด)	28.3	36.6
อัตราส่วนเพศ					
ผู้ชายต่อผู้หญิง 100 คน	98.9	98	อัตราการเข้าคุมกำเนิด (%) (ผู้หญิงแต่งงาน)		

ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005	ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005
			ใช้วิธีใดหนึ่ง	32.2	38.4
อัตราการพึ่งพา(%)			วิธีแบบทันสมัย	28.9	35.0
<15 ปี และ >65 ปีต่อ	89	83.6	วิธีแบบพื้นเมือง	3.2	3.4

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005	ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005
100 คนในอายุ 15-64 ปี					
ขนาดครอบครัว			การดูแลแม่ในเวลาท้องใน 5 ปี ผ่านมา (%)		
ขนาดเฉลี่ยของครัวเรือน	6	5.6	ไม่ได้รับการดูแล	75.8	71.5
			ท่านหมอ	12.6	15.7
หัวหน้าครอบครัว (%)			พยาบาล	5.6	8.7
หญิง	6.8	7.3	นางประคองครรภ์	3.2	4.3
ชาย	93.2	92.7	พนักงานแพทย์	1.7	1.6
การศึกษาของผู้หญิงในอายุ 15-49 ปี (%)			สถานที่เกิดลูก (%)		
ไม่มีการศึกษา	30.6	28.8	โรงพยาบาลศูนย์กลาง	3.1	1.8
ประถม	44.3	43.7	โรงพยาบาลจังหวัด-อำเภอ	7.4	9.9
มัธยมตอนต้น	21.5	16.2	สุซศาลา	0.4	0.8
มัธยมตอนปลาย	2.9	10.5	คลินิก (clinic)	0.1	0.3
การศึกษาสูงขึ้น	0.7	0.8	เรือน	86.1	84.8
			อื่นๆ	2.9	1.2
การเจริญพันธุ์					
อัตราการเกิดต่อ 1,000 คน	34	29.9	ประเภทของการช่วยเหลือในเวลาเกิดลูก		
อัตราการเจริญพันธุ์	4.88	4.07	ท่านหมอ	7.8	8.1
จำนวนเฉลี่ยเด็กที่เคยเกิดและเด็กที่เกิดมีชีวิต	3.6	3.2	พยาบาล	3.1	3.5

ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005	ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005
(ผู้หญิงแต่งงาน)					
จำนวนเฉลี่ยเด็กที่มีชีวิต (ผู้หญิงแต่งงาน)	3.1	2.9	นางประคองกรรภ์	2	3

ตาราง 2.1 (ต่อ)

ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005	ประเด็นเรื่อง	ปี 2000	ปี 2005
ระยะห่างเฉลี่ยสำหรับการเกิด (เดือน)	29	34	พนักงานแพทย์	4.5	3.9
เฉลี่ยอายุในการเกิดลูกคนแรก	19.7	19	หมอต้าแย	13.2	12.1
			เพื่อน/ญาติพี่น้อง	55.1	63.4
การตายต่อ 1,000 คน			อื่นๆ	6.1	1.8
อัตราการตาย	6.3	5.4	ไม่มีผู้ช่วยเกิด	8.2	3.4
อัตราการตายของเด็กต่ำกว่า 1 เดือน	36	26			
อัตราการตายของเด็ก >1 เดือนและ <1 ปีลงมา	46	30	เคยได้ยินเรื่องเชื้อเอดส์ และ โรคเอดส์ (%)		
อัตราการตายของเด็กต่ำกว่า 1 ปีลงมา	82	56	หญิง	69.3	70.4
อัตราการตายของเด็กเล็กในอายุ 1-4 ปี ก่อนถึงอายุ 5 ปี	25	15	ชาย	77.5	84.9
อัตราการตายของเด็กต่ำกว่า 5 ปี	107	68			

แหล่งข้อมูล: คณะกรรมการ และการลงทุน, ศูนย์สถิติแห่งชาติ, 2005 (คณะกรรมการและงานวิจัย
ฉบับพิเศษ, 2005)

ทั้งหมดที่กล่าวมา คือนโยบายการพัฒนาประชากร และนโยบายสุขภาพเจริญพันธุ์ หรือเรียกว่าเป็นวาทกรรมของการพัฒนาทางด้านประชากร และสุขภาพเจริญพันธุ์ ในงานศึกษาชิ้นนี้อาจชี้ให้เห็นได้ว่า สารสำคัญของนโยบายชุดนี้คือการใช่วาทกรรมว่าด้วยการพัฒนาประชากร เป็นวาทกรรมหลัก ส่วนวาทกรรมรองที่ตามมาคือเรื่องสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง ซึ่งเชื่อมโยงไปที่การคุมกำเนิด การวางแผนครอบครัว อัตราการเสียชีวิต/รอดชีวิตของแม่และเด็ก จากการคลอด และสุขภาพเด็ก เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์เพื่อการเติบโต และลบเลือนความยากจนแห่งชาติ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือวัตถุประสงค์สุดท้ายของนโยบายดังกล่าวคือการมุ่งไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจของชาตินั่นเอง

2.4.6 รัฐสมัยใหม่กับความเป็นแม่: มองผ่านสถาบันทางกฎหมาย

ความเป็นแม่ได้นำมาผูกติดอยู่กับสถาบันกฎหมาย ที่เห็นได้อย่างชัดเจนเช่นการระบุไว้ในกฎหมายแพ่งยุคพระราชอาณาจักรลาว นั่นก็คือการแต่งงาน ในประมวลกฎหมายพระราชอาณาจักรลาว ได้รวบรวมกฎหมายพื้นฐาน 7 เล่มเข้าด้วยกัน กฎหมายพื้นฐาน 7 เล่มนี้มีกฎหมายแพ่งรวมด้วยเล่มหนึ่ง และกฎหมายแพ่ง ได้พิมพ์ขึ้นวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1970 โดยการรวบรวมของ ท่าน สีดา โลกอพร รองอธิบดีกรมการคดีแผนกแพ่ง และคำขายกระทรวงยุติธรรม ด้วยการร่วมมือของ Jacques Granier ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ในกฎหมายแพ่งได้แบ่งออกเป็น 27 บท ซึ่งตัวบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแม่มี บทที่ 2 ว่าด้วยการแต่งงาน บทที่ 5 ว่าด้วยลูก บทที่ 6 ว่าด้วยอำนาจ และหน้าที่ของพ่อแม่ และลูก (นางแทนคุณ, 2550: 46-48) ส่วนข้อปลีกย่อยของกฎหมายมีความแตกต่างไม่มากนักกับกฎหมายหลังการปลดปล่อย ดังจะกล่าวต่อไป

ภายหลังที่สถาปนาประเทศเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 กฎหมายแพ่งพระราชอาณาจักรลาวถูกยกเลิก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป. ลาว) ได้มีกฎหมายใหม่ ซึ่งความเป็นแม่ยังผูกติดอยู่กับสถาบันครอบครัว เช่นเดิม นั่นก็คือการระบุไว้ในกฎหมายครอบครัว ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1990 ในกฎหมายครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับแม่มีมาตรา 4 ว่าด้วยการเป็นพ่อแม่เดียวเมียเดียว มาตรา 5/1 (ใหม่) การพัฒนาครอบครัว มาตรา 9 และ 10 ว่าด้วยเงื่อนไขของการแต่งงาน มาตรา 11 ว่าด้วยการจดทะเบียนสมรส มาตรา 32 ว่าด้วยพันธะของพ่อแม่ในการศึกษาอบรมลูก (กระทรวงยุติธรรม, 2003) (ทะจวงจ, ๓๐๖, 2003) กฎหมายดังกล่าวได้มีการปรับปรุงครั้งใหม่ล่าสุดในปี ค.ศ. 2009 ที่มีเนื้อหาดังนี้

มาตรา 4 การเป็นพ่อหนึ่งเมียเดียว: หญิงหรือชายที่ถึงอายุการแต่งงานเอากันเป็นพ่อเป็นเมีย ต้องปฏิบัติหลักการพ่อหนึ่งเมียเดียวเท่านั้น รัฐไม่อนุญาตให้หญิง และชายมีหลายพ่อ หลายเมีย

เนรคุณ เช่น ทำร้ายร่างกาย บังคับ ช่มชู้ พ่อ แม่ แล้ว ผู้เกี่ยวข้องจะถูกศาลปลดสิทธิในการเป็นพ่อแม่ หรือการเป็นลูกตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 59 ของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่ง สำหรับการปลดสิทธิในการเป็นพ่อแม่ นั้น พ่อแม่ยังต้องสืบต่อปฏิบัติพันธะในการเลี้ยงดู ดูแลลูก ในกรณีที่พ่อแม่ หรือลูกซึ่งได้ถูกปลดสิทธิแล้วนั้น หากได้สร้างคนดีขึ้น ศาลก็อาจจะคืนสิทธิในการเป็นพ่อแม่ หรือลูกตามการร้องขอของผู้เกี่ยวข้อง

จากกฎหมายที่กล่าวมาเห็นได้ว่า การเป็นแม่หรือความเป็นแม่ที่ดีก่อนแต่งงานต้องแจ้งรัฐ โดยการผ่านกระบวนการแต่งงานก็คือการจดทะเบียนสมรส ถ้าหญิงใดแต่งงานโดยที่ไม่มีทะเบียน ไม่มีการแจ้งต่ออำนาจการปกครอง กรณีเกิดการหย่าร้าง กฎหมายไม่สามารถคุ้มครอง หรือไม่สามารถรับรู้ได้ ดังนั้นการเป็นแม่ที่จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย เวลาหย่าร้าง หรือการที่จะได้รับสิทธิต่างๆ ต่อลูก หรือการหย่าขาดต่อลูก จึงต้องผ่านการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายด้วยการจดทะเบียนสมรส จากข้อความที่บรรยายมาจะเห็นได้ว่า “ความเป็นแม่” ในประเทศ สปป.ลาว ปรากฏอยู่ในวาทกรรมหลากหลายชุด เช่น ชุดจารีตประเพณีทางพุทธศาสนาบวกกับวาทกรรมที่เรียกกันว่า ชุดความเชื่อด้วย ผี เทวดา พืชแดน นอกจากนี้ก็ยังมีวาทกรรมการแพทย์สมัยใหม่ และวาทกรรมการพัฒนาด้วยประชากร ที่สำคัญไม่น้อยที่เพิ่งกล่าวไปคือ “ความเป็นแม่-พ่อ” ในทางกฎหมายซึ่งในที่นี้เป็นกฎหมายของรัฐสมัยใหม่ ที่สรุปได้ว่า “ความเป็นแม่” ตามธรรมชาติก็ดี ความเป็นแม่ตามจารีตประเพณีก็ดี ไม่สำคัญเท่ากับความเป็นแม่ตามกฎหมาย ถ้ากฎหมายไม่รับรองว่าเป็นแม่ ผู้หญิงคนนั้นก็ไม่ใช่แม่ ยิ่งไปกว่านั้นความเป็นแม่ยังสามารถถูกถอนสิทธิได้โดยรัฐอีกด้วย

ข้างล่างคือจำนวนตัวเลขคู่ฟัวเมียที่เข้ามาแจ้งจดทะเบียนสมรสต่ออำนาจการปกครองของ 4 ตัวเมืองในนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งจำนวนตัวเลขคู่ฟัวเมียที่มาจดทะเบียนเพิ่มขึ้นจาก 330 คู่ ในปี 2005 มาเป็น 1,175 คู่ในปี 2009 และเนื่องจากว่าข้อมูลปี 2010 ได้ถึงเดือนสิงหาคม จึงยังไม่สามารถสรุปได้ในปีนี้ และส่วนมากคนลาวจะแต่งงานเป็นขบวนการหลังการออกพรรษาลาพระเจ้าในเดือน ตุลาคม ของทุกปี

ตาราง 2.2 จำนวนคู่บ่าวสาวที่เข้าแจ้งการจดทะเบียนสมรสต่อที่ทำการปกครองในสี่อำเภอ

ปี/อำเภอ	ศรีสัชนาก	จันทะบุรี	ไซธานี	ไซเซดดา	รวม
2005		210	120		330
2006		212	145	261	618
2007	202	228	199	290	919
2008	208	277	255	191	931

(*สำหรับข้อมูลปี 2010 ตัวเลขถึงเดือนสิงหาคม)

ตัวเลขการจดทะเบียนสมรสแต่ละปี มีการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แสดงว่าคู่สมรสใหม่ได้
ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระเบียบการ หรือกฎหมายครอบครัวที่รัฐวางออกนับวันเพิ่มมากขึ้น และ
นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการปฏิบัติการหรือการปฏิบัติหน้าที่ว่าด้วยวาท
กรรมกฎหมายครอบครัวของสังคมลาว

2.4.7 รัฐสมัยใหม่กับความเป็นแม่: มุมมองของสหพันธ์แม่หญิงลาว

ความสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐไม่สามารถมองข้าม นอกเหนือไปจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมแล้ว รัฐยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้หญิงลาวบรรดาเผ่าไปพร้อมๆ กัน โดยมีสหพันธ์แม่หญิงลาว (ผู้หญิงลาว) เป็นองค์กรนำในการจัดตั้งปฏิบัติ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้หญิงลาวโดยตรง

สหพันธ์แม่หญิงลาว เป็นองค์กรจัดตั้งมหาชน ที่สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1955 อยู่เขตที่มั่นการปฏิวัติจังหวัดหัวพัน เวลานั้นมีชื่อว่า “สมาคมแม่หญิงลาวฮักชาติ” มีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมความสามัคคี ผลักดัน ผู้หญิงลาวบรรดาเผ่า ให้ตั้งหน้าประกอบส่วนในการต่อสู้ชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นเอกราชแก่ประเทศชาติ มาถึงวันที่ 21-23 มีนาคม ค.ศ. 1984 กองประชุมใหญ่ครั้งประวัติศาสตร์ของสหพันธ์แม่หญิงลาวทั่วประเทศได้ตกลงเปลี่ยนชื่อจาก “สมาคมแม่หญิงลาวฮักชาติ” มาเป็น “สหพันธ์แม่หญิงลาว” จนถึงปัจจุบัน โดยมีเครือข่าย การจัดตั้งแต่ชั้นศูนย์กลางจนถึงขั้นรากฐานคือหมู่บ้าน (หมู่บ้าน) ทั้งนี้พรรคฯ และรัฐบาลลาวถือว่า สหพันธ์แม่หญิงลาว “เป็นองค์กรตัวแทนแห่งสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมของผู้หญิง และเด็ก ลาวบรรดาเผ่า ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย รวบรวม และธรมรงค์ผู้หญิงลาวบรรดาเผ่า เข้าร่วมในการกิจปกปักรักษาและพัฒนาประเทศชาติ” (ศูนย์กลางสหพันธ์แม่หญิงลาว, 2006) (ส. อนุภางสะทะลั บัณณม ะ ยี วา ว, 2006)

รัฐบาลแห่ง ส.ป.ป. ลาว ได้มอบหมายหน้าที่ให้สหพันธ์แม่หญิงลาว เป็นองค์กรนำในการจัดตั้งปฏิบัติ และพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าของผู้หญิงลาว ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ส.ป.ป. ลาว มาตรา 7 เพื่อเป็นการรณรงค์ ให้ผู้หญิงลาวบรรดาฝ่าปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของพรรคฯ และกฎหมายของรัฐ ทุกมิตีคำสั่งขององค์กรจัดตั้งสหพันธ์แม่หญิงลาว ได้มีการปรับเปลี่ยน และเกี่ยวข้องกับแนวทางนโยบายการพัฒนาประเทศชาติของพรรค และรัฐบาล เพื่อเป็นส่วนประกอบในการปกป้องรักษา และก่อสร้างพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศชาติให้ได้รับผลดี พร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงลาวบรรดาฝ่า ให้ผู้หญิงบรรดาฝ่าหลุดพ้นออกจากความล้าหลังยากจน ฉะนั้น เพื่อบรรลุภารกิจอันยิ่งใหญ่ที่ตั้งไว้ สหพันธ์แม่หญิงลาวได้มีกองประชุมเฉพาะในการวางแผน และสรุปผลงานในการจัดตั้งปฏิบัติงานที่ผ่านมา เวลาเดียวกันก็มีการสร้างคำขวัญเพื่อให้ผู้หญิงลาวบรรดาฝ่านำมาจัดตั้งปฏิบัติในการพัฒนาครอบครัว สังคม และตนเอง

กองประชุมครั้งแรกของสหพันธ์แม่หญิงลาวเมื่อวันที่ 21-23 มีนาคม ปี ค.ศ. 1984 ได้ตกลงเป็นเอกฉันท์ร่วมกันออกคำขวัญ “ผู้หญิงสามดีสองหน้าที่” เนื้อในใจความของคำขวัญ คือ “ดีที่หนึ่งเป็น “พลเมืองดี” ดีที่สองเป็น “แม่ที่ดี” ดีที่สามเป็น “เมียที่ดี” และหน้าที่ที่หนึ่ง “ปกป้องรักษา ก่อสร้างประเทศชาติสังคมนิยม” หน้าที่ที่สอง “ปลดปล่อยผู้หญิง” มาถึงวันที่ 13-14 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1988 กองประชุมใหญ่ครั้งที่สองได้มีขึ้น ซึ่งคำขวัญ “ผู้หญิงสามดีสองหน้า” ที่ไว้เหมือนเดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของคำขวัญคือดีที่หนึ่ง “เป็นพลเมืองดี” ดีที่สอง “สร้างครอบครัวแบบใหม่” ดีที่สาม “สร้างความสามัคคี” และหน้าที่ที่หนึ่ง “ปกป้องรักษา ก่อสร้างประเทศชาติ” หน้าที่ที่สอง “พัฒนาผู้หญิง” มาถึงกองประชุมใหญ่สหพันธ์แม่หญิงลาวครั้งที่สามในวันที่ 27-28 เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1993 ได้ตัดเนื้อหาของคำขวัญให้เหลือเพียงสามดีเท่านั้น คือดีที่หนึ่ง “เป็นพลเมืองดี” ดีที่สอง “พัฒนาดี” และดีที่สาม “สร้างครอบครัววัฒนธรรมดี” ที่ตัดสอง หน้านี้ออกเพราะเห็นว่าหน้าที่นั้นอยู่ในดีข้อที่หนึ่งของคำขวัญแล้ว และกองประชุมครั้งที่สี่จัดขึ้นวันที่ 19-21 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2001 ก็ยังรักษาเนื้อหาของคำขวัญสามดีไว้เหมือนเดิม จนมาถึงกองประชุมครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 29-31 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 2006 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเล็กน้อย เช่น จาก “คำขวัญสามดี” มาเป็น “ข้อแข่งขันสามดี” ที่มีเนื้อหาว่า “เป็นพลเมืองดี พัฒนาดี สร้างครอบครัวผาสุก” ส่วนเนื้อหาของคำขวัญผู้หญิงสามดีสองหน้าที่มีเนื้อในดังนี้

สามดี: ดีที่หนึ่งเป็น “พลเมืองดี” หมายความว่า เป็นผู้ที่มีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน รู้จำแนกมิตร ศัตรู ให้จะแจ้ง เค็ดเคียวด้านการทำลาย (ทำลายล้าง) ของศัตรู ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของการปฏิวัติ มีความสามัคคีเป็นเอกภาพ มีความรักแพง (เอาใจใส่) ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างพี่น้องบรรดาฝ่า ดีที่สองเป็น “เมียที่ดี” ผัวเมียเป็นคู่ชีวิต คู่ร่วมเป็นร่วมตายด้วยกัน

ดังนั้นต้องมีความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ต่อกัน เชื่อใจกัน รักแพงดูแล เคารพนับถือซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคในการปรึกษาหารือทุกปัญหาของครอบครัว กำหนดแผนพัฒนาครอบครัว ด้านการเป็นอยู่ การเลี้ยงดูศึกษาอบรมลูกและปัญหาอื่นๆ พยายามด้านทุกท่าที่ การกระทำที่กระทบถึงจิตใจ และหน้าที่การงานของพ่อ รู้รักษาเกียรติศักดิ์ศรีของพ่อ ดีที่สามเป็น “แม่ที่ดี” แม่ที่ดีต้องรู้บทบาทความสำคัญของตนต่อลูก เป็นแม่ผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูและศึกษาอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นผู้เป็นแม่ต้องเป็นแบบอย่างอันดีงามให้แก่ลูกทั้งแนวคิดและการกระทำ รู้เลี้ยงลูกตามหลักวิทยาศาสตร์ หาเรียนรู้วิธีเลี้ยงลูก ดูแลให้ความอบอุ่นแก่ลูก

สำหรับสามหน้าที่มี หน้าที่ที่หนึ่ง “ปกป้องรักษาและก่อสร้างสังคมนิยม” เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดีในสามดีที่หนึ่ง ถ้าปฏิบัติได้ตามนั้นก็ถือว่าเป็นการปกป้องรักษา และก่อสร้างประเทศชาติสังคมนิยม หน้าที่ที่สอง “หน้าที่ปลดปล่อยผู้หญิงเอง” ผู้หญิงต้องใส่ใจค้นคว้า ทฤษฎีการเมือง การศึกษาวัฒนธรรม ความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ให้สูงขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่การปฏิบัติความเสมอภาคในครอบครัว และสังคม หลีกเลียงแนวคิดท้อแท้พึ่งพา (จี๋เกียจ, ขอบกินแรงคนอื่น) เชื้อถือแบบล้าหลัง และอื่นๆ ที่เป็นการกดทอนความก้าวหน้าของผู้หญิง ต่อสู้ปลดปล่อยทัศนะแนวคิด ทุกอุปการของจารีตประเพณีที่เก่าแก่ หลีกเลียงแนวคิดจำแนก (กีดกัน) ไม่เชื่อมั่นกำลังของผู้หญิง สร้างเงื่อนไขอำนวยความสะดวกให้ผู้หญิงได้เรียนรู้ ลดภาระการออกแรงงานหนัก

สหพันธ์แม่หญิงในฐานะที่เป็นองค์กรจัดตั้งทางสังคมที่ทำหน้าที่หลักในการสร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมความก้าวหน้าให้แก่ผู้หญิงลาวบรรดาเผ่าทั่วประเทศ ดังนั้นการออกคำขวัญของสหพันธ์แม่หญิงลาวก็เพื่อบรรจุเป้าหมายในการพัฒนาผู้หญิง เพื่อสร้างให้ผู้หญิงลาวบรรดาเผ่าก่อสร้าง ปรับเปลี่ยน และนำเสนอตัวตนของตนเองตามเนื้อหาและความหมายที่คำขวัญได้ให้ไว้ ซึ่งทั้งหมดก็เพื่อเร่งใส่การพัฒนาความก้าวหน้าของผู้หญิงลาว เพื่อประกอบส่วนเข้าในขบวนการสร้างสรรค์ และพัฒนาประเทศชาติ

2.4.8 มายาคติความเป็นแม่ที่ปรากฏในสังคมจริง

เมื่อดูจากคำสอนที่มีต่อผู้หญิงในสมัยก่อน และนโยบายการพัฒนาประชากร การออกกฎหมายครอบครัว จนกระทั่งคำขวัญผู้หญิงสามดีสองหน้าที่ ที่สหพันธ์แม่หญิงวางไว้เป็นหลัก ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาคำขวัญหลายครั้ง และตัดหน้าที่ทั้งสองออก แต่ผู้หญิงยังถูกประกอบสร้างหรือถูกกำหนดนิยามให้เป็นผู้สร้างความสุขความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว เป็นผู้ดูแลครอบครัว ดูแลลูกๆ พร้อมทั้งเลี้ยงลูกตามวิธีวิทยาศาสตร์ และยังต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อประกอบในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งทั้งหมดเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสังคมลาว ไม่ว่าจะเป็นรัฐสมัยใหม่ หรือคนสมัยโบราณต่างก็ให้ความสำคัญกับความเป็นแม่ หรือถูก

ประกอบสร้างให้มีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องของความเป็นหญิง ความเป็นแม่ และแม่นั้นคือผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ เป็นผู้ให้กำเนิด ให้การเลี้ยงดูด้วยความรักความห่วงใย ดังนั้นเมื่อแม่ล่วงลับไป ลูกหลานผู้อยู่เบื้องหลังจึงต้องจดจำ และระลึกนึกถึงคุณงามความดีของแม่ที่สร้างไว้ เพื่อให้เป็นการจดจำ และสืบทอดแก่คนรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป ดังที่แสดงออกในวาทกรรมที่นำเสนอต่อสังคมจริง เช่นบทกลอนที่แสดงถึงความเสียสละของแม่ผู้รักชาติ ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์แม่หญิงลาว ฉบับที่ 49 มีนาคม ปีที่ 5-1984 ชื่อเรื่อง “เลือดสีแดงของแม่” แต่งโดย พ. พวงสะบา ดังบทกวีข้างล่าง

ยังมี	เรื่องเล่าไว้	ให้เราใคร่ครวญคิด
ปางเมื่อ	สงครามสุก	ฮ่อชิงชิงปล้น
ยังมี	กุศลศรึกล้ำ	วีรชนเซ่งซ่า
คือ “นางเคร”	เป็นแม่สุดแสนเอกอ้าง	ปางนั้นค่อยฟัง
ครั้งนั้น	ยังมีพวกฮั่นร้าย	ขายชาติประดิดการ
จับแม่	ทรมานทูป	ต่อยตีเช่นฆ่า
บอกแม่	เผยไขอ้า	รหัสในบ่งบอก
เชือกผูกศอก	เอาแม่แขวนง่าไม้	ทั้งเส้าหน้าทวี
ดิน (เท้า) แม่	จนบวมซ้ำ	คิงเน่านวมใน
เลือดหลัง	รินลามไหล	เวทนาหมองมัว
ตัวแม่	ถือพาห้อง (ตั้งครรภ์)	ครองเดือนจะประสูติ
สุดแม่	ลำบากซ้อน	สมฮ่อนฮ่อใน...
ศัตรู	ได้แหกห้อง	เจาะแม่ทั้งเป็น
จนว่า	มารดาดับ	ล่องไลลาล้ำ
ได้ดำ	ภูมิพ่ายพื้น	พระสุธาตั้งเกรียด
เลือดแม่	ไหลหลังทั้ง	แดงป่านทั่วดิน
วิญญาณ	แม่ล่องคั่น	ลาโลกสงสาร
เหลือแต่	ผลงานงาม	แม่วางหมายไว้
เป็นแม่	กองใจแก้ว	สตรีลาวดีเด่น
ถือไว้	เป็นเวนอ้าง	ญตางให้อ้าเขียน...

คุณงามความดีของแม่ ที่ยอมทนทุกข์ทรมาน ยอมเสียสละชีวิต เพื่อการปฏิบัติเพื่อปกป้องประเทศชาติ ได้ถูกจารึกไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้การสะท้อนให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากสังคม ดังที่แสดงออกในบทกวี

“ความรักของแม่” โดย จำปาดอกสุตท้าย ที่พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ วันมะลิล เมื่อเดือน มีนาคม ปี ค.ศ. 1994

พอข่าวถึงแม่แก้ว	ว่าลูกป่วยเป็นหนัก
เหมือนดังมีไฟลน	หน่วยใจมารดาเจ้า
สุดแสนเหงาหงอยว้าง	ในทรงผู้เป็นแม่
ข้านแต่ลูกผู้น้อย	เป็นไข้ช่วงเซา (หายดี)...
...เสียงแม่จ้อออดอ้อย	คำคอยดอมอ้อย
ใจเสียมพลอยเพว	หลังน้ำตารินช้อย
แม่คอยเอาแพรจ้ำ	นำฮอยน้ำตาหลัง
ทิ้งปากจ้ออื่นอ้อย	อย่าเสี้ยนลูกเอย...
...การที่เจ็บป่วยนี้	ได้มีแม่มาหา
เหมือนมียาไอศ	ปั้นบัวคอยแก้
เหมือนแม่คอยเพียรเลี้ยง	บุตรผู้ยังอ่อน
คอยถนอมล้าเยี่ยม	บ่มิให้หม่นหมอง...

นอกจากจะมีการกล่าวถึงคุณงามความดีของแม่ และความรักที่แม่มีต่อลูกให้สังคม และคนรุ่นหลังได้จดจำแล้ว การตอบแทนบุญคุณแม่ก็เป็นสิ่งที่ลูกๆ ให้ความสำคัญ ดังแสดงออกในบทกวีเรื่อง “แทนคุณแม่” ที่แต่งโดย ส. พุมิวังค์ ที่พิมพ์ในวันมะลิล เมื่อเดือน มีนาคม ค.ศ. 1994

คุณแม่แสนเล็กกว้าง	ทะเลเทียบบ่มิถึง (เล็ก = ลึก)
คุณแม่สุดหนักเหลือ	กว่าสิ่งใดทั้งนั้น
ลูกขอจำจดมัน	ฝังใจจนแสบ
ลูกขอคารวะน้อม	พนมนิ้วกราบถวาย...
...เพื่อแม่ลูกขอสู้	ชูชาติการศึกษา
แสนนำความสับสน	ลูกชิตอนสู้
บุบผาอุปสรรคขึ้น	ขวางทางขอล้ม
สู้ให้สมชาติชน	ตระกูลเชื้อชาติชาย...
...ลูกจกก่อใจตั้ง	เสงผ่านให้จนจบ (เสง = สอบแข่งขัน)
จะทบทวนคินคิด	กลั่นสมองคอยค้น
หวังเพื่อผลกายหน้า	ปริญญาความหวังแม่
เด็ดขาดลูกต้องได้	มาตอบแทนตอบแทน ให้สมแม่ที่แม่หวัง

ที่กล่าวมาเป็นบทกลอน บทกวีที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักของแม่ ความรัก ความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก และการตอบแทนบุญคุณของลูกต่อผู้เป็นแม่ ในชีวิตทางสังคมจริงยังมีลูกหลานหลายคนที่ไม่ให้ความห่วงอาลัยเมื่อแม่ล่วงลับไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญทำทานให้ และการเขียนระลึกถึงแม่ เช่น หนังสือ “เมื่อแม่เข้าคุก” เขียนโดย ดวงเดือน บุญญาวง และอินเขียน เควงสา ผู้เป็นลูกสาวได้เขียนหนังสือประวัติชีวิตของแม่ตนเอง และในหนังสือดังกล่าวบรรดาลูกหลานในตระกูลได้เขียนถึงพฤติกรรมของแม่ผู้จากไป

“...แม่บ่ปล่อยให้ลูกเจ็บหนัก แม่ฟ้าวปิ่นปัวโลดและบ่แม่นแต่ลูกตนเองเท่านั้น ลูกผู้อื่นแม่ก็ปิ่นปัว...” (ดารา กันละยา)

“...แม่เป็นสนามทดสอบ การแต่งกายก๊กลอนของพ่อ และมีส่วนร่วมรักษาหนังสือให้พ่อ” (อินเขียน เควงสา)

“แม่ให้ความสำคัญและเสียสละในการศึกษา ... ทุกข์บ่ยาก แม่ไปยืมเงินพาไปซื้อแว่นตา เพราะกลัวลูกเรียนหนังสือบ่ได้” (ดวงเดือน บุญญาวง)

“แม่มีความรักต่อลูกทุกคนหลาย ... ครั้งหนึ่งแม่เสียใจหลายที่ลูกชายกอก (ลูกคนโต) แม่เสียชีวิต จนแม่ลูก” (ลัดสะหมี วีระวง)

“... แม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ แต่มีความน้อมนวล...” (วีระพล วีระวง)

“แม่เป็นห่วงและรักลูกหมดทุกคน ... แม่มีความจำใจเป็นเลิศโดยเฉพาะชื่อเสียงของคน” (วีระสิง วีระวง)

“แม่เป็นคนตรงไปตรงมา คิดแนวใดแล้วเว้าออกมาโลด เว้าแล้วเฮ็ดแท้ และเป็นคนมีเหตุผล” (วีระเดช วีระวง)

“ย้อนความฉลาดแม่จึงเรียนรู้ด้วยตัวเองได้” ไปถึงว่าบ่สู้หนังสือก็ตาม แต่ยังสอนลูกหลาน และผู้อื่นๆ ได้อีก” (วีระชาติ วีระวง)

จากการทบทวนมุมมองความเป็นแม่ในสังคมลาว ไม่ว่าจะเป็นมิติผ่านวรรณคดีโบราณ ลาว และมุมมองความเป็นแม่ตามรัฐธรรมนูญใหม่ สามารถเห็นได้ว่า ความเป็นแม่นั้น ถูกประกอบสร้างมาตั้งแต่การสอนให้ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว การถนอมรักแพง (เอาใจใส่) ลูกเหมือน “แม่เต่า” และให้การดูแลเอาใจใส่ลูกเหมือน “แม่ไก่” ดังคำสอน พอมารถึงรัฐธรรมนูญใหม่ ความเป็นแม่ยังผูกติดอยู่กับนโยบายการพัฒนาประชากร และนโยบายอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิงโดยมุ่งใส่เพื่อปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ของผู้หญิงโดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์เพื่อไม่ให้เกิดเจริญพันธุ์ของผู้หญิงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากับทั้งยังต้องหนุนช่วยการพัฒนาในแนวการเติบโต

ทางเศรษฐกิจอีกด้วย นอกจากนี้ความเป็นแม่ยังต้องผ่านกระบวนการของการแต่งงานที่ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐบาล กับทั้งยังกำหนดให้ผู้หญิงทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่รัฐต้องการให้ทำการส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้หญิงบรรดาเผ่าก็เช่นกัน ความก้าวหน้าดังกล่าวยังผูกติดกับความเป็นแม่ ซึ่งแม่สมัยใหม่ จึงต้องเป็นแม่ที่ดี แม่ที่เก่ง ตามคำขวัญที่สหพันธ์แม่หญิงวางไว้ เส้นแบ่งระหว่างงานบ้านและงานนอกบ้านเกิดความพัวพัน ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนเหมือนเมื่อก่อน หากแต่ผู้หญิงต้องรับรู้ให้ได้ถึงจะเป็นผู้หญิงที่พัฒนา เป็นประชากรที่มีคุณภาพ เพื่อประกอบส่วนในภารกิจการพัฒนาประเทศชาติก็คือการปฏิบัติยุทธศาสตร์การลดฝนความยากจนแห่งชาติ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือผู้หญิงถูกกำหนดให้มีบทบาททำงานในพื้นที่บ้านและพื้นที่สาธารณะควบกันไปอย่างไม่ให้เกิดการขาดตกบกพร่อง

ความเป็นแม่หรือแม่ในสังคมลาวได้รับการยกย่อง ได้รับการจารึกถึงคุณงามความดีที่แม่ได้กระทำไว้ เพื่อลูกหลาน และผู้คนในสังคมได้รับรู้และเอาเป็นบทเรียน นอกจากนี้สังคมยังประกอบสร้างวาทกรรมชุดต่าง ๆ ว่าเหนือสิ่งอื่นใดความรักของแม่เป็นความรักอันยิ่งใหญ่ และเป็นความรักที่มาจากใจจริง เมื่อลูกป่วยคุณแม่จะป่วยด้วย เป็นแม่ที่ดี เมื่อแม่ถูกให้คุณค่าว่าเป็นแม่ที่ดี แม่ที่เสียสละเพื่อชาติ เพื่อประชาชน ด้วยเหตุนี้พระคุณของแม่จึงเป็นที่กล่าวขาน เป็นที่ยำเกรงของบรรดาลูกหลาน และผู้คนในสังคมที่ต้องตอบแทน และให้ความอาลัยหาเมื่อล่วงลับไป ท้ายที่สุดแล้ว ความเป็นแม่ หรือการให้คุณค่ากับความเป็นแม่ สังคมคนรอบข้างเป็นผู้ให้มาโดยสื่อผ่านวาทกรรมทางภาษา หรือสังคมเป็นผู้สร้างคุณค่าความชอบธรรมทั้งหมดให้แก่แม่ อย่างไรก็ตามสิ่งที่เรียกว่า “สังคม” ในที่นี้หมายถึง “ผู้รู้” “ผู้มีอำนาจ” ผู้นำในสถาบันต่างๆ เช่น ผู้นำทางสถาบันศาสนา สถาบันของรัฐบาล รวมทั้งหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ศิลปะวรรณคดี การเมือง เศรษฐกิจ และนายทุนเป็นผู้ผลิตวาทกรรมขึ้นมาเพื่อให้ผู้คนในสังคมปฏิบัติตาม ผู้คนในสังคม และสถาบันต่างๆ เป็นทั้งผู้ผลิตซ้ำ ผลิตใหม่ หรือประกอบสร้างความเป็นแม่โดยการใช้อย่างเป็นตัวสื่อในการสร้างตัวตนความเป็นแม่

ผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องปรับเปลี่ยนตัวตนของตนเองให้เหมาะกับคุณค่าตามวาทกรรมที่ให้มา ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะสถาบันที่สร้างวาทกรรมทั้งหลายล้วนแต่เป็นผู้ชายเช่นเผ่าแก๋ในชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐบาล ผู้ออก และรักษากฎหมาย กลุ่มคนเหล่านี้ได้สร้างวาทกรรมว่าด้วยความเป็นแม่ขึ้นมา โดยอิงใส่ชื่อของสถาบันเป็นฐานรับรอง เพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่าแม่ต้องเป็นอย่างไร ต้องทำอะไรบ้าง และสถาบันเหล่านี้ก็มีกฎหลักการเคร่งครัดในการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ปฏิบัติตาม ซึ่งเมื่อมองในมุมมองสตรีนิยมแล้วนี่คือการควบคุมเนื้อตัวร่างกาย ควบคุมเพศวิถี หรือวิถีทางว่าด้วยความสัมพันธ์ทางเพศของผู้หญิงโดยสังคมปีศาจปไตที่ดูแล้วมีอำนาจเหนือกว่าความเป็นเพศของ

ผู้หญิง ซึ่งผู้หญิงไม่มีโอกาส ไม่สามารถเข้าไปวางกฎ หลักการ หรือวาทกรรมด้วยตัวเองว่า เธอต้องการที่จะเป็นแม่แบบไหน เมื่อไร และอย่างไรเป็นต้น จริงอยู่การมีอยู่ของหน่วยงานเพื่อผู้หญิง เช่น สหพันธ์แม่ยังลาวมีอยู่จริงในการจัดองค์กรของรัฐ แต่ผู้เขียนอดที่จะมีความเห็นไม่ได้ว่า สหพันธ์ฯ เป็นหน่วยงานของรัฐที่ในทัศนะทางสตรีนิยมส่วนใหญ่ เมื่อกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วรัฐทุก รัฐ ไม่เฉพาะรัฐลาวเท่านั้น..... ล้วนเป็นรัฐแบบปิตาธิปไตยทั้งสิ้น ดังนั้น “ความเป็นแม่” ที่ถูกกำหนดนิยามผ่านสหพันธ์ฯ จึงเป็นการประกอบสร้างความเป็นแม่และบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของความเป็นแม่ตามนโยบายของรัฐแบบปิตาธิปไตยที่แปรเปลี่ยนไปตามวาทกรรมชุดต่าง ๆ เช่น ชุดการปฏิบัติ ชุดการพัฒนา เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือ ความไม่สอดคล้องไม่ลงรอยระหว่างหลักคิดว่าด้วยความเป็นแม่ที่ปรากฏอยู่ในวาทกรรมหลากหลายชุด และระหว่างวาทกรรมชุดเดียวกันด้วย นอกจากนั้นนโยบายต่าง ๆ เช่น นโยบายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง เช่น นโยบายการมีลูกห่าง-นโยบายการวางแผนครอบครัวในทัศนะของนักสตรีนิยมบางแนวทางถือว่าการเคลื่อนย้ายการควบคุมออกไปจากผู้หญิงไปสู่ผู้ชาย (โปรดดู Oakley (1977) ส่วนในทัศนะแบบมาร์กซิสต์เฟมินิสต์ รัฐเป็นองค์กรแห่งอำนาจที่เข้ามาประกอบสร้างการที่ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชาย รัฐมีอำนาจออกกฎหมายในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งการแต่งงาน การใช้ชีวิตทางเพศในสถาบันการแต่งงาน หรือเพศวิถีของผู้หญิง (โปรดดู Bruegal (1979) และ O'Brien, M. (1983) เป็นต้น

2.5 สรุปท้ายบท

สังคมและวัฒนธรรมลาวเป็น “สิ่ง” ที่มีความแตกต่าง หลากหลาย และมีลักษณะที่เลื่อนไหล (fluid) ไม่คงที่ ไม่มีระเบียบ (disorderly) อย่างที่คนทั่วไปและนักวิชาการส่วนใหญ่คิดว่าเป็น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบทางด้านชาติพันธุ์ (ethnicity) สังคมลาวก็ดี ประเทศ สปป. ลาวก็ดีมีประชากรที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ถึง 68 ชนเผ่า เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของลาวก็พบว่า นอกจากสยามกับเวียดนามซึ่งเป็นอาณาจักรที่ใหญ่กว่าลาวและคุกคามลาวมาโดยตลอดแล้ว ยังมีลัทธิอาณานิคมของฝรั่งเศสเข้าควบคุมครอบงำลาวอยู่เป็นเวลาหลายปี ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ และมีบทบาทบางส่วนในการต่อสู้กับฝรั่งเศสต่อจากนั้นก็มียุทธพลของสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต จีน เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสู้รบแย่งชิงอำนาจในภูมิภาคนี้ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หรือบางครั้งเรียกว่าเป็นสงครามอินโดจีน ภายใต้ภาวะการถูกปกครองและแทรกแซงและใช้ลาวเป็นพื้นที่ของการทำสงครามโดยต่างชาติ ดังกล่าวนี้อาจเกิดมีขบวนการชาตินิยมกู้ชาติขึ้นมาโดยใช้อุดมการณ์สังคมนิยมและได้รับการช่วยเหลือทุกทางจากประเทศในค่ายสังคมนิยมจนในที่สุดลาวภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

(ก่อตั้งขึ้นมาในปี ค.ศ.1955) ก็สามารถประกาศตนเป็นประเทศเอกราชได้สำเร็จในปี ค.ศ.1975 รัฐลาวที่เกิดขึ้นมาอาจเรียกอย่างเป็นทางการได้ว่า เป็นรัฐสมัยใหม่ (modern state) ที่มีระบบเศรษฐกิจการเมือง สังคม-วัฒนธรรมตามแนวทางสังคมนิยม รัฐลาวสมัยใหม่ได้นำใช้ระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์อำนาจในการวางแผนอยู่ที่รัฐเป็นเวลาประมาณหนึ่งทศวรรษ จากนั้นได้ปรับเปลี่ยนหรือปฏิรูปโครงสร้างฯ ของประเทศเสียใหม่ในปี ค.ศ.1985 ภายใต้อำนาจว่า “จินตนาการใหม่” (New-thinking) โดยใช้ “กลไกเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Mechanism = NEM) ผลที่เกิดขึ้นคือทำให้นักวิชาการบางส่วนตระหนักว่าสังคม-วัฒนธรรมลาวเป็นการผสมผสานข้ามกันไปมาของในลักษณะที่นักทฤษฎีสตรีนิยมแนวหลังลัทธิอาณานิคม (Post-colonialism) มองว่าเป็นสังคมที่ทำให้ความรู้สึกว่าเป็นลูกผสมทางวัฒนธรรม (cultural hybridity) และเป็นสังคมที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทุกด้านอยู่ตลอดเวลา (นางแทนคุณ, 2550, ภูมิวิไล ศิริพลเดช, 2550, ลำพอง คัญทะลิวัน, 2551, สุกีกร พรหมวงสา, 2551, จำปาทอง โพธิ์จันทร์ราช, 2551, ณรงค์ศักดิ์ ชัยราช, 2551, คำศรี สิทธิวรดา, 2552, ดวงใจ แปงมะนิวง, 2553, วรรณทวิ สุภาณุวงศ์, 2554, มณีวอน หลวงสมบัติ, 2554

เรื่องราวที่น่าสนใจในบทนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการชี้ให้เห็นว่า สังคม-วัฒนธรรมลาวเมื่อนำเอาเรื่องราวกรรมความเป็นแม่เข้ามาพิจารณาแสดงให้เห็นว่า ชุดความรู้หรือชุดของคำอธิบายว่าด้วยความเป็นแม่หรือวาทกรรมที่ประกอบสร้างความเป็นแม่เป็นวาทกรรมที่ผูกโยงกับเรื่องผี เทวดา แถน และพุทธศาสนาในลักษณะที่ไม่ได้แยกออกจากกัน แม้จะขัดแย้งไม่ลงรอยกันได้สนิท แต่ก็ปฏิบัติการร่วมกันมาและยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ความเป็นแม่ของผู้คนที่อยู่ในชุมชนวาทกรรมนี้ วาทกรรมชุดดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาเรียกว่า วาทกรรมชุดจารีตประเพณีที่เป็นคนละชุดกับวาทกรรมความเป็นแม่แบบทันสมัยซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป